

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього
НАН України»**

**ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ
ПРОАКТИВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ:
фокус Карпатського регіону**

Науково-аналітична доповідь

Львів 2023

УДК 330.3:332:304

Біль М. М. Проблеми та пріоритети проактивної політики розвитку соціальної інфраструктури України: фокус Карпатського регіону: науково-аналітична доповідь / за ред. д.е.н., проф. Т. Г. Васильціва. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2023. 72 с.

ISBN 978-617-14-0084-9 (електронне видання)

Науково-аналітична доповідь присвячена дослідженню проблем функціонування і розвитку соціальної інфраструктури в Україні та Карпатському регіоні. Результати аналізу підтвердили переважання в регулюванні програмно-цільового підходу, ефективність якого нівелюється наявністю системних недоліків у реалізації інфраструктурних проєктів. Їхне вирішення можливе при збереженні вектору децентралізації та впровадженні проактивної політики розвитку соціальної інфраструктури на засадах довгострокового стратегування.

Визначено механізми функціонування об'єктів соціальної інфраструктури в регіонах України під час повномасштабної війни. Зважаючи на безпекову специфіку різних територій обґрунтовано пріоритети розвитку соціальної інфраструктури в областях Карпатського регіону. Запропоновано інфраструктурну місію Карпатського регіону як основу для довгострокового стратегування розвитку соціальної інфраструктури.

Результати дослідження є корисними для представників органів влади, місцевого самоврядування, науковців й експертів у сфері соціально-економічного розвитку.

Рецензенти:

Міценко Н. Г., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки Львівського торговельно-економічного університету;

Возняк Г. В., д.е.н., с.н.с., провідний науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України».

Рекомендовано до друку Вченою радою ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»
(протокол № 3 від 3 травня 2023 року)

© ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ Й ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ ДО ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	6
1.1. Інституційно-правове та програмно-цільове забезпечення розвитку соціальної інфраструктури України	6
1.2. Особливості політики розвитку соціальної інфраструктури Карпатського регіону	12
1.3. Досвід стратегічного планування розвитку соціальної інфраструктури в областях Карпатського регіону	15
1.4. Оцінки окремих характеристик соціальної інфраструктури в Карпатському регіоні	24
1.5. Узагальнення проблемних аспектів розвитку соціальної інфраструктури	29
2. ТРЕНДИ ТА ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ АКТИВНОЇ ФАЗИ ВІЙНИ	31
2.1. Нові механізми державної політики збереження та розвитку соціальної інфраструктури України	31
2.2. Навантаження на соціальну інфраструктуру Карпатського регіону як виклик регіональній політиці	35
2.3. Узагальнення актуальних загроз та нової проблематики функціонування й відновлення соціальної інфраструктури	39
3. ПРІОРИТЕТИ ПРОАКТИВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	42
3.1. Акценти державної політики розвитку соціальної інфраструктури України	42
3.2. Орієнтири й засоби розвитку соціальної інфраструктури Карпатського регіону	49
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

По краплі спливає час, нам дали фору!
Ті, хто пішли перед нас дали шанс!
Можна прикрити вікно, засунути штори
чи припинити ховатись.
Майбутнє залежить від нас!
Юрій Руф (Дадак)

Одним з результатів перемоги України в російсько-українській війни має бути євроінтеграція та перехід до високих стандартів якості життя населення, індикатором якої є розвинута соціальна інфраструктура.

Соціальна інфраструктура – це комплексна категорія, що відображає систему об'єктів, необхідних для життєдіяльності населення та суспільного виробництва. Разом з критичною та виробничою соціальна інфраструктура формує інфраструктурне забезпечення розвитку держави, економіки й суспільства. Соціальна інфраструктура тісно пов'язана з критичною та без її функціональності не здатна задовольняти потреби населення в повній мірі. Це довела ситуація в Україні 2022-2023 років, коли об'єкти критичної інфраструктури постійно перебували під ракетними обстрілами держави-агресора.

Для дослідження й регулювання соціальну інфраструктуру доречно поділяти на:

а) соціально-побутову – об'єкти житлово-комунального господарства (ЖКГ), побутового обслуговування, торгівлі, громадського харчування, транспорту і зв'язку;

б) соціально-культурну – об'єкти освіти, охорони здоров'я, рекреації, культури, спорту, соціальних послуг, працевлаштування, охорони навколишнього середовища, культового призначення.

Проблеми розвитку соціальної інфраструктури за роки незалежності України та під час війни актуалізують пошук нових підходів до політики в даній сфері. Одним з рішень є формування й реалізація *проактивної політики розвитку соціальної інфраструктури*. У практиці державного регулювання в Україні фактично відсутні проактивні підходи. Політика може реалізуватись за пасивним, реактивним (ситуативне реагування), преактивним (передбачення майбутніх сценаріїв), активним (досягнення поставлених цілей) і власне проактивним підходами. Проактивна політика спрямована на створення сприятливих умов використання ресурсів (людських, природних, геополітичних, інформаційних та ін.) для їх самозабезпечення, самовідтворення й розвитку з довгостроковим плануванням та врахуванням ймовірних викликів і загроз.

Тобто головним атрибутом проактивної політики є довгострокове стратегічне планування. На жаль, в політиці України це слабка ланка, що теж відіграло негативну роль у можливостях зовнішніх посягань на її територіальну цілісність. У системі заходів повоєнної відбудови та наближення до перемоги України серед базових пріоритетів має бути

повернення до стандартів довгострокового стратегічного планування розвитку держави.

У даному дослідженні зосереджено увагу на питаннях соціальної інфраструктури та, відповідно, проактивної політики її розвитку. В основі такої політики має бути чітке розуміння управлінської вертикалі державної, регіональної та місцевої влади в розвитку соціальної інфраструктури, а також цільового орієнтиру реалізації політики – зниження інфраструктурної вразливості регіонів, громад і населення.

Однією з головних рекомендацій для подальшої політики розвитку соціальної інфраструктури України має бути збереження децентралізації. Політика розвитку інфраструктури регіонів і громад має максимально враховувати їхню ресурсну специфіку та потреби, а також, зважаючи на наслідки війни, визначати інфраструктурну місію, що б дозволяла використати здобуті переваги та мобілізувати ресурси на час війни і повоєнної відбудови.

Для Карпатського регіону (Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей) має визначатись особлива інфраструктурна місія з пошуком можливостей компенсації інфраструктурних втрат інших регіонів.

З огляду на викладене, *метою* даного дослідження є визначення пріоритетів проактивної політики розвитку соціальної інфраструктури України та обґрунтування інфраструктурної місії Карпатського регіону з врахуванням викликів війни та перспектив повоєнної відбудови.

Науково-аналітична доповідь складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Розділ 1 присвячений аналізуванню інституційно-правового та програмно-цільового забезпечення розвитку соціальної інфраструктури України, особливостей політики областей Карпатського регіону в даній сфері. Результати аналізу дозволили узагальнити проблемні аспекти розвитку соціальної інфраструктури в Україні та регіонах у довоєнний період.

Розділ 2 присвячений аналізуванню нових механізмів збереження соціальної інфраструктури в період повномасштабного російського вторгнення в Україну, а також виявленню викликів розвитку інфраструктури Карпатського регіону в умовах високого навантаження з боку внутрішньо переміщених осіб.

Розділ 3 містить пропозиції щодо стратегування розвитку соціальної інфраструктури України в рамках реалізації проактивної політики, а також низки актуальних заходів, обумовлених викликами війни та потребами повоєнної відбудови. Пропозиції для Карпатського регіону узагальнено у формулюванні його інфраструктурної місії.

Рекомендації видання сформульовані з врахуванням пріоритетів Плану Відновлення України та вирішення актуальних проблем розвитку соціальної інфраструктури.

Видання підготовлене у межах виконання науково-дослідної роботи *«Механізми проактивної політики зниження соціальної вразливості населення (на прикладі Карпатського регіону України)»* (номер державної реєстрації 0121U112014).

1. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ Й ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ ДО ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

1.1. Інституційно-правове та програмно-цільове забезпечення розвитку соціальної інфраструктури України

З початку незалежності розвиток соціальної інфраструктури відносять до пріоритетів державної і регіональної політики України. Для цього активно застосовувались програмно-цільові механізми та формувалось відповідне *інституційно-правове забезпечення*.

У 2002 році прийнято Закон України «Про Генеральну схему планування території України», що заклав концептуальні підходи до просторового планування, розселення, розвитку різних видів інфраструктури (виробничої, соціальної, критичної) у цілісній взаємодії¹. У 2003 році прийнято Закон України «Про землеустрій», покликаний регулювати земельні відносини задля «раціональної організації території»². У 2011 році прийнято Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», який закладає правові засади розробки генеральних планів, схем планування територій, концепцій інтегрованого розвитку громад, програм комплексного відновлення та ін.³ У 2020 році, враховуючи здобутки децентралізації, законодавчі новації передбачили розробку комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад, що дозволять упорядкувати та доповнити всю необхідну документацію⁴. Такі плани повинні включати інформацію щодо об'єктів інженерної (ЖКГ), дорожньо-транспортної та іншої соціальної інфраструктури, а також природоохоронних територій (заповідних, ЮНЕСКО, Смарагдової мережі) й об'єктів природно-техногенної небезпеки, що визначають додаткові потреби інфраструктурної резилентності. Формою розробки комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад є електронна, що регламентує окрема постанова Уряду 2021 року⁵. Фінансування розробки комплексних планів регламентовано через надання субвенцій з державного бюджету місцевим⁶.

Зазначені нормативи регламентували необхідні правові засади планування розвитку територій у визначених межах, а відтак і розбудови

---

¹ Про Генеральну схему планування території України: Закон України № 3059-III від 7.02.2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3059-14#Text>

² Про землеустрій: Закон України № 858-IV від 22.05.2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#n1107>

³ Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України № 3038-VI від 17.02.2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

⁴ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель: Закон України № 711-IX від 17.06.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text>

⁵ Про визначення формату електронних документів комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади, генерального плану населеного пункту, детального плану території: Постанова Кабінету Міністрів України № 632 від 09.06.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-2021-%D0%BF#Text>

⁶ Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на розроблення комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України № 853 від 28.07.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/853-2021-%D0%BF#Text>

їхньої соціальної інфраструктури, поділу відповідальності за її стан між органами влади різної територіальної приналежності.

Серед важливих інфраструктурних рішень довоєнного періоду було внесення в 2012 році змін до законодавства для визначення особливостей «спеціальної соціальної інфраструктури» (в зонах спостереження, де розташовані АЕС та інші об'єкти критичної інфраструктури)⁷, у 2017 році – затвердження Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури⁸, у 2021 році – прийняття Закону України «Про критичну інфраструктуру»⁹.

З метою залучення міжнародного фінансування в 2015 році укладено Фінансову угоду між Україною та Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) для реалізації проекту «Програма розвитку муніципальної інфраструктури України»¹⁰. У 2019 році укладено Рамкову угоду між Урядом України та Урядом Королівства Данія щодо загальних умов та процедур, організаційних заходів та фінансових умов реалізації програми Danida Business Finance в Україні¹¹. У 2020 році укладено Фінансову угоду між Україною та ЄІБ «Програма з відновлення України»¹². Низку інфраструктурних проєктів реалізовано за фінансування Світового банку (у сферах енергоефективності, покращення автомобільних доріг та безпеки руху, розвитку міської інфраструктури), Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР, швидкісного руху пасажирських поїздів на залізницях, покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг, будівництва метрополітену, реабілітації гідроелектростанцій), ЄІБ (розвитку муніципальної інфраструктури, покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг, міського громадського транспорту, будівництва залізничного тунелю, розвитку системи водопостачання й водовідведення та ін.).

Програмно-цільовий підхід був основним у розвитку соціальної інфраструктури в Україні. За роки незалежності реалізовувалась низка програм, що стосувались:

а) розвитку інфраструктури соціально-побутового призначення:

- ЖКГ (благоустрою): поетапного оснащення житлового фонду засобами обліку та регулювання споживання води і теплової енергії (1996-2007 роки), розвитку водопровідно-каналізаційного господарства (1998-2005 роки),

---

⁷ Про внесення змін до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» щодо вдосконалення механізму соціального захисту населення, яке проживає на території зони спостереження: Закон України № 4717-VI від 17.05.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4717-17#Text>

⁸ Про схвалення Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1009-р від 6.12.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-2017-%D1%80#Text>

⁹ Про критичну інфраструктуру: Закон України № 1882-IX від 16.11.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>

¹⁰ Фінансова угода між Україною та Європейським Інвестиційним Банком проєкт «Програма розвитку муніципальної інфраструктури України»: Закон України № 975-VIII від 3.02.2016 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971_020#n929

¹¹ Рамкова угода між Урядом України та Урядом Королівства Данія щодо загальних умов та процедур, організаційних заходів та фінансових умов реалізації програми Danida Business Finance в Україні від 14.03.2019 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208_002-19#Text

¹² Фінансова угода «Програма з відновлення України» між Україною та Європейським інвестиційним банком від 9.12.2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971_002-20#top

реформування ЖКГ (2009-2014 роки), модернізації комунальної теплоенергетики (2010-2014 роки);

- будівництва: забезпечення молоді житлом (2002-2012 роки), будівництва (придбання) доступного житла (2010-2017 роки), індивідуального житлового будівництва на селі (програма «Власний дім» з 1998 року, з 2016 року ВПО віднесено до категорій населення, які мають право брати участь у конкурсі програми),

- транспорту: створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні (1998-2005 роки), транспортно-дорожнього комплексу (2000-2004 роки), міського електротранспорту (2007-2015 роки), розбудови, облаштування та реконструкції державного кордону (1993-2009 роки, до 2015 року), реформування залізничного транспорту (2010-2019 роки), розвитку автомобільних доріг загального користування державного значення (2018-2022 роки), розвитку аеропортів (до 2023 року);

- зв'язку: створення Єдиної національної системи зв'язку (1994-2005 роки), поштового зв'язку (2009-2013 роки), переоснащення передавального обладнання Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення на основі сучасних технічних засобів (до 2012 року), інформатизації (з 1998 року);

б) розвитку інфраструктури соціально-культурного призначення:

- освіти: «освіта» (з 1994 року), впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (до 2015 року), розвитку дошкільної освіти (до 2017 року), розвитку професійно-технічної освіти (2011-2015 роки);

- спорту й рекреації: фізичне виховання – здоров'я нації (1999-2005 роки), розвитку туризму (2002-2010 роки), фізичної культури і спорту (до 2024 року), спортивної та туристичної інфраструктури (2011-2022 роки);

- соціальних послуг: реформування системи закладів для дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (2010-2017 роки);

- охорони навколишнього середовища: енергозбереження (1997-2010 роки), комплексного протипаводкового захисту в басейнах річок Дністра, Пруту та Сірету (від 2008 року), формування національної екологічної мережі (2000-2015 роки), енергоефективності (2010-2020 роки), «питна вода» (2006-2020, 2022-2026 роки);

- культури: розвитку культури (2002-2007 роки), національно-патріотичного виховання (до 2025 року).

З аналізу реалізованих державних програм щодо розвитку соціальної інфраструктури можна зробити висновок про їх різностроковий характер. Реалізація програм на 4-5 років є цілком виправданою в умовах нестабільності. З іншого боку, переважання коротко- і середньострокових програм вказує на відсутність стратегічного бачення розвитку певної сфери та обмеженість політичної відповідальності за досягнення програмних цілей при зміні влади. Однак позитивно, що державні програми визначали пріоритети на рівні регіонів і громад. Також затверджувались спеціальні нормативи-рекомендації

щодо розробки регіональних і місцевих програм у різних сферах розвитку соціальної інфраструктури – наприклад, ЖКГ¹³.

Значний поштовх до розвитку соціальної інфраструктури надало проведення в Україні Чемпіонату Європи з футболу Євро-2012, у зв'язку з чим у 2010 році було затверджено відповідну програму¹⁴.

У 2020 році ініційована Президентом України Урядова програма «Велике будівництво», що стала потужним промоційним інструментом чинної влади¹⁵, а для громад – стимулом інвестиційного проєктування (для подачі проєктів був розроблений спеціальний норматив, що підтверджує належну організацію реалізації програми¹⁶). Питання щодо ефективності використання коштів у рамках програми залишилось відкритим. Інший факт, що у 2020 і 2021 роках перше місце за «ефективністю реалізації проєктів» посідала Донецька область¹⁷. Цей факт доводить, як ризики війни можуть нівелювати всі інфраструктурні досягнення та бюджетні витрати. Тому відновлення та розбудова соціальної інфраструктури має відбуватись, насамперед, з врахуванням безпекових чинників, зважаючи на реалії розвитку українського суспільства.

У 2022 році програма «Велике будівництво» була «згорнута», оскільки реалізація її проєктів передбачалась у мирний час. Натомість основним програмним орієнтиром розвитку інфраструктури став План Відновлення України, про який буде йти мова у розділі 2.

На жаль, програмно-цільовий підхід до розвитку соціальної інфраструктури в Україні себе не виправдав. Це підтверджують висновки останнього опублікованого в 2020 році Моніторингу стану виконання державних цільових програм, в якому серед системних недоліків зазначено: «державні цільові програми так і не стали дієвим та ефективним інструментом розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць. Вони виконують роль «формального документа з декларацією про наміри щось зробити»¹⁸. Більше того, *будівництво великих інфраструктурних об'єктів та містобудування віднесено до найбільш корумпованих сфер в Україні*¹⁹ (рис. 1).

¹³ Про Методичні рекомендації щодо розроблення та реалізації регіональних, районних, міських та селищних програм реформування і розвитку житлово-комунального господарства територіальних громад: Наказ Державного комітету з питань житлово-комунального господарства № 222 від 15.12.2004 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN11799>

¹⁴ Про затвердження Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу: Постанова Кабінету Міністрів України № 357 від 14.04.2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-2010-%D0%BF#Text>

¹⁵ Велике будівництво. Програма Президента України. URL: <https://bigbud.kmu.gov.ua/>

¹⁶ Про затвердження Порядку відбору проєктів, які будуть реалізовані в рамках програми «Велике будівництво»: Постанова Кабінету Міністрів України № 1214 від 9.12.2020 року (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1214-2020-%D0%BF#Text>

¹⁷ Донеччина посіла перше місце в Україні за ефективністю реалізації програми «Велике будівництво»: Велике будівництво (21.01.2022). URL: <https://dn.gov.ua/news/donechchina-posidaye-pershe-misce-v-ukrayini-za-efektivnistyu-realizaciyi-programi-velike-budivnictvo>

¹⁸ Стан виконання державних цільових програм у 2020 році / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, 2021. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=596b21d3-ca3d-411e-aaf5-65773ba21e56&title=StanVikonanniaDerzhavnikhTsilovikhProgramU2020-Rotsi>

¹⁹ Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України № 2322-IX від 20.06.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

Прийняття антикорупційних програм Міністерства інфраструктури України з 2017 року (остання – на 2019-2021 роки) та Міністерства розвитку громад та територій України (на 2021 рік) не дало бажаних результатів. Увагу громадськості привертала постійні корупційні скандали, що важко, однак спонукали владу до реальних дій. Міністерство інфраструктури України розпочало антикорупційні заходи у рамках спільного проекту з ЄБРР і ЄІБ: Державне агентство автомобільних доріг України (Укравтодор), або вже його наступник Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України, має стати першою публічною установою України, що отримає ISO 37001 «Системи управління щодо протидії корупції», а фахівці з закупівлі – корпоративну сертифікацію CIPS (підтверджує відповідність закупівель та постачання міжнародним стандартам). Такі зміни очікуються у 2023 році. Укравтодор також почав більш активно співпрацювати з міжнародними профільними організаціями (зокрема з листопада 2022 року – з CEDR «The Conference of European Directors of Roads»), що підвищує шанси на впровадження прозорих практик використання коштів розбудови дорожньої інфраструктури.

Рис. 1. Найбільш корумповані сфери згідно Антикорупційної стратегії України та їхнє відношення до розвитку соціальної інфраструктури

Джерело²⁰

Примітка: виділено сфери, що мають пряме відношення до розвитку соціальної інфраструктури

У 2023 році було прийнято Державну антикорупційну програму на 2023-2025 роки. Програма отримала суперечливі відгуки громадянського суспільства через відкинення низки важливих положень щодо незалежного функціонування антикорупційних органів, зокрема генерального прокурора. Серед головних проблем, на вирішення яких спрямована програма, виділено сферу «Будівництво, земельні відносини та інфраструктура». Нижче наведено

²⁰ Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України № 2322-IX від 20.06.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

основні заходи для вирішення проблем, пов'язаних з розвитком соціальної інфраструктури²¹:

- для вирішення проблеми неpubлічності інформації в містобудівній діяльності – а) повне впровадження Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва; б) впровадження єдиного електронного Містобудівного кадастру як платформи надання адміністративних послуг у сфері містобудівної діяльності й публічного джерела містобудівної інформації, його подальша інтеграція з іншими реєстрами, кадастрами й базами даних;

- для вирішення проблеми неpubлічності інформації щодо об'єктів культурної спадщини, що дозволяє зловживання в забудові – а) інвентаризація об'єктів, оновлення переліку історичних населених місць, забезпечення публічності електронного реєстру; б) розроблення історико-архітектурних опорних планів з межами використання зон охорони об'єктів культурної спадщини; в) визначення повноважень органів охорони культурної спадщини з неприпустимістю мовчазної згоди;

- для вирішення проблеми недосконалої системи державного контролю та регулювання будівництва – а) забезпечення авторського й технічного нагляду, інженерного контролю, участі акредитованих органів з посиленою відповідальністю; б) запровадження механізмів цільового використання коштів, удосконалення процедур інвестування та фінансування будівництва; в) обов'язкова перевірка документації для дозвільних документів, персональна відповідальність за неналежну перевірку документації; г) кримінальна відповідальність за правопорушення містобудівної діяльності; д) впровадження прозорості інформаційної системи адміністрування Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР), що відображає результативність проєктів;

- для вирішення проблеми недосконалої системи контролю та прозорості будівництва, ремонту й експлуатації доріг – а) обов'язкове оприлюднення інформації про дорожні проєкти на Єдиному веб-порталі використання публічних коштів; б) створення відкритої карти будівництва, ремонту й експлуатації доріг з відображенням тендерів і договорів, інтеграція карти з Єдиною державною електронною системою у сфері будівництва; в) забезпечення автоматизованого габаритно-вагового контролю транспорту;

- для вирішення проблеми відсутності обліку й прозорості використання бюджетних коштів для соціальної допомоги – впровадження єдиної інформаційної системи соціальної сфери та спрощення надання послуг.

З переліку заходів чітко домінують питання обліку, моніторингу, створення інформаційних баз даних, що забезпечать прозорість процесів використання бюджетних коштів та інших ресурсів, у чому наразі криється головна проблема недостатнього розвитку соціальної інфраструктури України навіть у воєнний час. Визначені в програмі заходи можуть бути ефективним стимулом реальної протидії корупції. Однак, беручи до уваги досвід реалізації

---

²¹ Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 220 від 4.03.2023 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoi-antykorrupsiinoi-prohramy-na-20232025-t40323>

програмно-цільового підходу в Україні, результативність заходів буде залежати від громадського контролю та вимог міжнародних партнерів.

Дійсно ефективним дестимулятором корупційних практик у сфері розбудови соціальної інфраструктури України стала реформа *децентралізації*. На рівні громад почав активно застосовуватись програмно-цільовий підхід з прийняттям місцевих програм:

- розвитку інфраструктури та покращення благоустрою – для комплексного вирішення проблем;

- розвитку окремих сфер соціальної інфраструктури у відповідності до загальнодержавних цільових програм (наведений вище перелік). Поширеними є місцеві програми розвитку надання соціальних послуг та інших видів допомоги вразливим верствам населення;

- розвитку соціальної інфраструктури відповідно до специфічних територіальних проблем.

Потужним механізмом розвитку інфраструктури стала *проектно-грантова діяльність громад*, яка проявлялась через участь у конкурсах:

- ДФРР;

- співробітництва територіальних громад;

- програм, що фінансуються міжнародними організаціями – на основі укладених на урядовому рівні угод з ЄІБ (наприклад, «Програма з відновлення України», розвитку муніципальної інфраструктури), Світовим банком («Другий проект розвитку міської інфраструктури), Урядом Данії (Danida Business Finance, що передбачає фінансування проектів модернізації місцевої інфраструктури), Урядом Німеччини (Кредитна Установа для Відбудови (KfW), пільгове кредитування на житло) та ін.;

- проектів і програм громадського сектору (USAID, GIZ (UDU/U-LEAD з Європою), DECIDE, PROSTO, SALAR International та ін.).

Попри зростаючу активність громад у розбудові власної інфраструктури, більш активну роль для інфраструктурного розвитку відігравали регіони. Тому в комплексне дослідження розвитку соціальної інфраструктури України слід включати регіональну проблематику, що дозволить виявити специфіку та інфраструктурну місію Карпатського регіону.

1.2. Особливості політики розвитку соціальної інфраструктури Карпатського регіону

Питання розвитку інфраструктури завжди ставились у пріоритет стратегування регіонального розвитку. Так, у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року проблема нерозвинутої соціальної інфраструктури виділялась у переліку пріоритетів державної регіональної політики та обґрунтовувала потребу першочергового розвитку дорожньо-транспортного комплексу й ЖКГ²². У Державній стратегії

---

²² Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 1001 від 21.07.2006 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF#Text>

регіонального розвитку до 2020 року низка пріоритетів стосувалась покращення інфраструктури, особливо в частині відновлення пошкодженої інфраструктури з 2014 року²³.

Попри інфраструктурні пріоритети попередніх стратегій у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки однією з проблем визначено «невідповідність інфраструктури сучасним потребам людини та економіки, недосконалість системи національної стійкості й захисту об'єктів критичної інфраструктури»²⁴. Фахівці позитивно оцінили прийняття Стратегії як базового планувального документа державної регіональної політики, що дозволив синхронізувати терміни реалізації з європейськими підходами. Було підготовлено низку законопроектів, необхідних для реалізації положень стратегії, однак, на жаль, до російського вторгнення 2022 року вони не були затверджені²⁵.

Регіональний пріоритет розвитку інфраструктури є закономірним, адже дозволяє максимально враховувати територіальну специфіку та посилювати можливості громадського контролю за цільовим використанням виділених ресурсів.

Карпатський регіон України в плані розвитку соціальної інфраструктури є специфічним. Основними чинниками цьому є²⁶:

- прикордонне розташування, що створює додаткові можливості розвитку інфраструктури в рамках транскордонного співробітництва, однак вимагає вищої її якості через активні міждержавні потоки ресурсів (людських, торговельних) та зростаючі ризики міграційних втрат;

- природні особливості гірських територій, кліматичні умови зі значними перепадами температур і більшої кількості опадів, наявність природних перешкод рельєфу та численних рік, що спричиняють додаткові труднощі (інженерні вимоги) розбудови об'єктів інфраструктури;

- екологічні особливості, спричинені знелісненням, порушенням гідрологічного режиму, що призводить до повеней й інших стихійних лих та визначає додаткові вимоги і потреби резилентності об'єктів інфраструктури;

- значні природоохоронні території (від 16 % територій Закарпаття до 26 % територій Буковини), наявність об'єктів Смарагдової мережі, що визначають додаткові обмеження розбудови інфраструктури;

- помітна соціально-економічна нерівномірність розвитку територій, що визначає розриви в наявності та розвитку інфраструктури, доступності населення до якісних послуг.

---

²³ Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 6.08.2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF/print1446542150663211#n11>

²⁴ Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 695 від 05.08.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

²⁵ Ткачук А., Третяк Ю. Про відновлення та регіональний розвиток після війни: Інститут громадянського суспільства (14.06.2022). URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/>

²⁶ Васильців Т. Г. (ред.). Екологічне та соціальне середовище якості життя населення Карпатського регіону України: виклики та інструменти покращення: наукове видання / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів. 2021. 149 с., с. 5.

Розуміння специфіки Карпатського регіону обумовила застосування окремих механізмів його підтримки. У 1995 році прийнято Закон України «Про статус гірських населених пунктів в Україні», що підтверджує формалізовану увагу держави до специфічних територій²⁷. Затверджено перелік громад зі статусом гірських. Згідно доповнень 2021 року в Карпатському регіоні налічується 63 гірські територіальні громади (714 населених пунктів, в яких проживає близько 1 млн населення): у Закарпатській області – 35 (214 населених пунктів); в Івано-Франківській області – 30 (240 населених пунктів); Львівській області – 13 (196 населених пунктів); Чернівецькій області – 8 (64 населені пункти)²⁸.

Прийняття спеціального законодавства для гірських територій обумовило окрему увагу до їхнього розвитку. Упродовж 2018-2021 років Міністерство розвитку громад та територій України публікувало звіти моніторингу соціально-економічного розвитку гірських територій, що включали актуальні показники розвитку транспортної, освітньої, медичної, природоохоронної інфраструктури та надання соціальних послуг²⁹.

З 2003 року Україна стала учасником Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, що дозволило поєднувати зусилля з сусідніми державами в розвитку транспортної, енергетичної й телекомунікаційної інфраструктури, а також сталого просторового планування³⁰.

Області Карпатського регіону з 2007 року є учасниками програм транскордонного співробітництва Interreg NEXТ. Наразі є чинними програми на 2021-2027 роки: «Польща – Україна» (до 2021 року учасником була Білорусь); «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна»; «Румунія – Україна»; Дунайська транснаціональна програма. Такі програми передбачають реалізацію проєктів на визначену суму коштів, що спрямовані на розвиток таких сфер прикордонних територій, як охорона здоров'я, освіта, туризм, культура, забезпечення мобільності через кордони, природоохоронні заходи в контексті кліматичних змін. Реалізація проєктів транскордонних програм має високе значення для розвитку інфраструктури прикордоння з належним ступенем контролю цільового використання виділених коштів.

Для окремих територій Карпатського регіону приймалися спеціальні державні цільові програми: Комплексна програма збереження історичної забудови м. Львова (1997-2007 роки); Комплексна програма еколого-економічного та соціального розвитку гірської Рахівщини (1998-2005 роки, Закарпатська область).

---

²⁷ Про статус гірських населених пунктів в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України № 56/95-ВР від 15.02.1995 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/95-%D0%B2%D1%80#Text>

²⁸ Про внесення змін до переліку населених пунктів, яким надається статус гірських: Постанова Кабінету Міністрів України № 364 від 14.04.2021 року. URL: [https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-pereliku-naselenih-punktiv-yakim-nadayetsya-status-t140421](https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-pereliku-naselenih-punktiv-yakim-nadayetsya-status-girskih)

²⁹ Моніторинг розвитку гірських територій: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/rozvitok-girskih-teritoriy/monitoring-uk/>

³⁰ Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат від 22.05.2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164#Text

У різних роках були затверджені схеми планування території областей до 2031 року (Львівської – у 2009 році, Чернівецької – у 2012 році, Закарпатської – у 2013 році, Івано-Франківської – у 2017 році), що є базовими містобудівними документами.

Таким чином, на політику розвитку інфраструктури Карпатського регіону значний вплив мають геополітичні чинники. Вони визначають можливості транскордонного й міжнародного співробітництва, а також підвищують увагу держави до інфраструктурних проєктів регіону в контексті забезпечення привабливості (інвестиційної, туристичної, міграційної) й логістичної доступності територій.

У політиці розвитку інфраструктури Карпатського регіону, як і на рівні держави, переважало стратегічне планування та у рамках його реалізації – програмно-цільовий підхід. Даний досвід розвитку інфраструктури регіону потребує більш детального аналізування.

1.3. Досвід стратегічного планування розвитку соціальної інфраструктури в областях Карпатського регіону

Специфіка Карпатського регіону детермінувала прийняття в 2019 році Концепції розвитку гірських територій українських Карпат³¹. Концепція стала основою для розробки *Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки*³². Окремим напрямом програми визначено «скасування інфраструктурних обмежень, розбудову просторово збалансованої дорожньої, виробничої і соціальної інфраструктури» (табл. 1).

Програмування розвитку українських Карпат у 2019 році є позитивним, однак питання в тому, що одразу після його прийняття регіональні органи влади апелювали про відсутність фінансування програми, а Міністерство розвитку громад та територій України вказувало на необґрунтоване переважання серед поданих проєктів соціальної інфраструктури (53 %), оскільки «будувати соціальну інфраструктуру, не стимулюючи економічні процеси – це шлях в нікуди»³³. Таким чином, виник управлінський колапс з відсутністю бюджетного фінансування та невідповідністю місцевих ініціатив програмним цілям. Урешті у 2020 році вдалось забезпечити фінансування програми на рівні 76 %, у 2021 році – 71 %. Інформація про виконання програми у 2022 році відсутня. Очевидно, її реалізація призупинена на час війни, а повоєнні умови вимагатимуть перегляду програмних пріоритетів.

---

³¹ Про схвалення Концепції розвитку гірських територій українських Карпат: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 232-р від 3.03.2019 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-rozvitku-girskih-teritorij-ukrayinskih-karpat>

³² Про затвердження Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 880 від 20.10.2019 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoi-programi-rozvitku-regionu-ukrayinskih-karpat-na-20202022-roki-i201019>

³³ 12 млрд грн очікують області від Державної програми розвитку регіону українських Карпат: Galinfo (7.09.2019). URL: https://galinfo.com.ua/news/12_mlrd_gm_ochikuyut_oblasti_vid_derzhavnoi_programy_rozvytku_regionu_ukrainskyh_karpat_na_20202022_roky_325482.html

Положення Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки в контексті інфраструктурних пріоритетів

Напрямок	Визначені в програмі результати	Результати за звітами
Скасування інфраструктурних обмежень, розбудова просторово збалансованої інфраструктури	- Моніторинг соціально-економічного розвитку гірських поселень	- Звіти на сайті Міністерства розвитку громад та територій до 2021 року
	- Розроблення документації з просторового планування гірських поселень	- Зміна частки гірських поселень з документацією просторового планування з 2019 по 2021 рік: • Закарпатська область – з 87,4 % до 90,7 %; • Івано-Франківська область – залишилась на рівні 97 %; • Львівська область – з 71 % до 73 %; • Чернівецька область – залишилась на рівні 68,8 %
	- Розвиток цифрової телекомунікаційної інфраструктури прикордонних територій Закарпаття	Помітна зміна рівня покриття території цифровим та Інтернет-зв'язком у Львівській (з 63 % до 83 %) та Івано-Франківській (з 60 % до 63 %) областях. Для Закарпаття дані відсутні
	- Будівництво та реконструкція автомобільних доріг	Реконструкція, ремонт і будівництво доріг протяжністю 145,6 км
	- Відновлення внутрі- та міжрегіонального транспортного сполучення	Капітальний ремонт 4 мостових переходів
	- Розвиток велоінфраструктури	4 проекти з облаштування велосипедних доріжок, у тому числі для україно-румунського велосипедного маршруту протяжністю 160 км
	Інші результати з відсутністю інформації в звітах: - Розроблення інтегрованої стратегії просторового розвитку територій уздовж України та Румунії - Облаштування інфраструктури та сервісних зон територій біля пунктів пропуску через державний кордон - Реконструкція міжнародного аеропорту «Ужгород» - Ремонт аеродрому «Мукачеве»	
Розвиток туристичного потенціалу та безпека територій	- Відновлення вузькоколійної залізниці (Івано-Франківська область) - Реставрація пам'яток культурної спадщини - Створення та матеріально-технічне забезпечення центрів безпеки	- 29 нових об'єктів туристичної та рекреаційної інфраструктури на території гірських поселень - 5 культурно-мистецьких комплексів, музеїв; - реставрація 1 пам'ятки архітектури національного значення - 6703 мистецьких заходи
Екологічна безпека та природоохоронні заходи	- Будівництво та модернізація проти-ерозійних, гідротехнічних, проти-карстових, протилавінних споруд - Будівництво та рекультивация полігонів і сміттєзвалищ - Облаштування систем водозабезпечення та каналізування гірських поселень	- Берегоукріплення 17 об'єктів - 3 полігони твердих побутових відходів сміттєсортувальними лініями - очисні споруди та каналізаційні мережі у 9 гірських поселеннях

Джерела³⁴

³⁴ Про затвердження Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 880 від 20.10.2019 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-rozvitku-regionu-ukrayinskih-karpat-na-20202022-roki-i201019>; Звіт по виконанню у 2020 році Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/zvit-po-vykonannu-u-2020-roci-derzhavnoyi-programy-rozvytku-regionu-ukrayinskyh-karpat-na-2020-%E2%80%93-2022-roku.pdf>; Аналітична записка щодо виконання у 2021 році Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/analiz_dp_2021.docx

Цей приклад довоєнної практики підтвердив, що прийняття програми не завжди означає її реалізацію, тим паче з повним фінансуванням. Проаналізований досвід ще раз довів усталену в Україні практику формалізму програмно-цільового підходу, від якої необхідно відходити шляхом посилення громадського контролю та залучення міжнародної допомоги. Програма розвитку регіону українських Карпат стала радше орієнтиром для регіональних органів влади в пріоритетах розвитку. Також вона слугувала способом поодинокого покращення ситуації (це підтверджують результати програми за звітами, наведені в табл. 1), оскільки досягнення помітних результатів потребує тривалого часу. У майбутньому програмно-цільове програмування розвитку українських Карпат – в межах гірських територій чи Карпатського регіону в цілому, має відбуватись у цілісній концепції макрорегіонального стратегування, що практикується в ЄС. З використанням набутого досвіду розробки регіональних стратегій і програм, однак з відходом від недобросовісного виконання поставлених цілей і завдань, очікуваними є Програма регіонального розвитку «Розвиток макрорегіону Українських Карпат» та макрорегіональна стратегія ЄС для Карпатського регіону, про що буде йти мова в розділі 3.

Попри недоліки та незавершеність через повномасштабну війну, Державна програма розвитку регіону українських Карпат – це позитивний досвід спільного макрорегіонального стратегування. Поки більш результативними були регіональні стратегії й програми розвитку соціальної інфраструктури. Разом з тим, програма Карпатського регіону визначає загальне бачення його розвитку, зважаючи на специфіку, а також посилює міжрегіональне співробітництво областей та громад, спільну участь у програмах й заходах транскордонного та міжнародного рівнів. Тому вона є потрібною для координації зусиль в умовах воєнного часу і повоєнної відбудови з виявленням інфраструктурної місії Карпатського регіону.

Положення Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки були враховані при розробці *регіональних стратегій розвитку до 2027 року*. Питання соціальної інфраструктури займає вагомe місце в цільових пріоритетах розвитку областей, що підтверджує інформація табл. 2.

Стратегічні цілі областей Карпатського регіону мають спільні орієнтири, визначені Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, однак можна виявити певні інфраструктурні пріоритети. Вони є основою для визначення інфраструктурної місії регіонів в умовах воєнної економіки та повоєнної відбудови.

Стратегії є основою для розроблення регіональних програм, які можна розподілити залежно від впливу на розвиток різних сфер соціальної інфраструктури. У табл. 3 наведено чинні програми областей Карпатського регіону з розподілом за інфраструктурними сферами.

**Стратегії розвитку областей Карпатського регіону до 2027 року
в фокусі інфраструктурних пріоритетів**

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ	ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ
<p>1) <u>Збереження людського потенціалу</u>: ▶ доступність до якісних освітніх, медичних, соціальних, культурних послуг; ▶ збереження об'єктів історико-культурної спадщини, етнокультурних надбань; ▶ розвиток спортивної інфраструктури; ▶ пільгове кредитування на житло.</p> <p>2) <u>Конкурентоспроможність й інноваційність економіки</u>: ▶ розвиток туристично-оздоровчої й сервісної інфраструктури; ▶ розвиток транспортної й телекомунікаційної інфраструктури.</p> <p>3) <u>Транскордонне співробітництво</u>: ▶ розвиток прикордонної й дорожньої інфраструктури; ▶ участь у програмах транскордонного співробітництва.</p> <p>4) <u>Смарт-спеціалізація</u>: ▶ розвиток хабів; ▶ співробітництво освітніх, наукових закладів і бізнесу.</p> <p>5) <u>Охорона довкілля, просторова гармонія</u>: ▶ якісне водопостачання, зниження забруднень; ▶ захист від селей, зсувів, зневоднення, повеней і паводків, зниження рівнів ґрунтових вод; ▶ системи раннього оповіщення населення про природні й техногенні загрози.</p> <p>5) <u>Сталий розвиток гірських і сільських територій</u>: ▶ розвиток інфраструктури транспорту, зв'язку гірських територій; ▶ міжмуніципальне співробітництво.</p>	<p>1) <u>Конкурентоспроможна економіка на засадах смарт</u>: ▶ розвиток енергоефективного суспільства й альтернативної енергетики; ▶ розвиток туристичної інфраструктури; ▶ доступність туристичних атракцій для осіб з обмеженими можливостями; ▶ покращення просторового планування.</p> <p>2) <u>Розвиток інфраструктури</u>: ▶ модернізація і розбудова мостів та автомобільних доріг; ▶ розвиток безпечної транспортної інфраструктури, модернізація Міжнародного аеропорту «Івано-Франківськ»; ▶ розвиток придорожньої інфраструктури, в тому числі для осіб з обмеженими можливостями; ▶ модернізація житлово-комунальної інфраструктури; ▶ розвиток телекомунікаційної інфраструктури; ▶ якісні адміністративні послуги.</p> <p>3) <u>Комфортні та безпечні умови проживання</u>: ▶ доступність до якісних медичних, освітніх, соціальних, культурних послуг; ▶ розвиток спортивної інфраструктури; ▶ покращення екологічного стану поселень, удосконалення системи поводження з твердими побутовими відходами; ▶ розширення територій природо-заповідного фонду; ▶ розвиток якісного інклюзивного середовища, безбар'єрного простору.</p>
<p align="center">ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ</p> <p>1) <u>Конкурентоспроможна економіка на засадах смарт</u>: ▶ формування енергоефективного суспільства; ▶ діджиталізація транспортування.</p> <p>2) <u>Якісне життя</u>: ▶ розвиток системи екстреної медичної і стаціонарної допомоги; ▶ розвиток спортивної інфраструктури, в тому числі для професійного спорту; ▶ доступність до публічних послуг для осіб з обмеженими можливостями; ▶ доступність до якісних освітніх послуг; ▶ розвиток безбар'єрного простору.</p> <p>3) <u>Збалансований просторовий розвиток</u>: ▶ доступність до якісних адміністративних послуг; ▶ розвиток житлово-комунальної інфраструктури; ▶ просторове планування; ▶ розвиток транскордонної інфраструктури, розбудова міжнародних пунктів пропуску; ▶ розвиток транспортної й інформаційно-комунікаційної інфраструктури.</p> <p>4) <u>Чисте довкілля</u>: ▶ зниження забруднень, утворення відходів; ▶ збереження та розширення територій природно-заповідного фонду.</p> <p>5) <u>Туристична привабливість</u>: ▶ збереження природої та історико-культурної спадщини; ▶ розбудова санаторно-курортної, спортивно-рекреаційної інфраструктури.</p>	<p align="center">ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ</p> <p>1) <u>Конкурентоспроможний регіон на засадах сталого розвитку</u>: ▶ розвиток інфраструктури сільського, зеленого туризму.</p> <p>2) <u>Просторове планування, розвиток інфраструктури</u>: ▶ розбудова прикордонної інфраструктури; ▶ розвиток міжнародного аеропорту «Чернівці» імені Леоніда Каденюка; ▶ розвиток телекомунікаційної інфраструктури; ▶ покращення благоустрою та створення безбар'єрного середовища.</p> <p>3) <u>Комфортні та безпечні умови проживання</u>: ▶ покращення управління відходами; ▶ протипаводковий захист, запобігання надзвичайним ситуаціям.</p> <p>4) <u>Розвиток людського капіталу</u>: ▶ формування ефективної мережі закладів освіти, розвиток інфраструктури освіти впродовж життя; ▶ формування ефективної мережі медичних закладів; ▶ збереження культурно-духовної спадщини; ▶ розвиток спортивної інфраструктури.</p>

Джерела³⁵

³⁵ Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області на період 2021-2027 років: Рішення сесії Закарпатської обласної ради № 1840 від 1.10.2020 року. URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/Economics/201001-1840p.pdf>; Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки: Рішення Івано-Франківської обласної ради № 1381-34/2020 від 21.02.2020 року. URL: <https://www.if.gov.ua/storage/app/sites/24/documentu-2021/10-06-2021-strategiya-rozvitku-ivano-frankivskoi-oblasti-na-2021-2027-roki.pdf>; Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 років: Рішення сесії Львівської обласної ради № 945 від 24.12.2019 року. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-rozvytku-lvivskoyi-oblasti-na->

Чинні програми з пріоритетами розвитку соціальної інфраструктури областей Карпатського регіону, станом на початок 2023 року

Сфера	Закарпатська область	Івано-Франківська область	Львівська область	Чернівецька область
ЖКГ і будівництво	- забезпечення молоді, учасників АТО та ВПО житлом (2018-2022); - «Власний дім» (2021-2025).	- паспортизації пам'яток містобудування та архітектури (2021-2025); - зовнішнього освітлення (до 2025); - «Власний дім» (2021-2025); - забезпечення житлом працівників Управління СБУ (2022-2026).	- «Власний дім» (2021-2025).	- забезпечення житлом учасників бойових дій та членів сімей загиблих, які потребують поліпшення житлових умов (2021-2022); - «Власний дім» (2021-2025).
транспорт	- розвитку автомобільних доріг (2019-2022); - підвищення рівня безпеки дорожнього руху (до 2023).	- розвитку автомобільних доріг та безпеки дорожнього руху (2021-2025).	- розвитку мережі автомобільних доріг, безпеки дорожнього руху (2018-2025 роки); - розвитку транспорту і зв'язку (2022-2026 роки).	- розвитку автомобільних доріг (2019-2022).
зв'язок	- розвитку інформаційної галузі (2021-2023).	- інформатизації (2022-2024).	- інформатизації (2022-2024 роки).	- інформатизації (2022-2024); - забезпечення інформаційних потреб (2021-2023).
освіта	- освіти (2013-2022).	- освіти (2016-2023).	- освіти (2021-2025 роки).	- розвитку освітньої галузі (2018-2022).
охорона здоров'я	відсутні	- здоров'я (2021-2025); - екстреної та невідкладної медичної допомоги (2023-2027).	- підтримки галузі охорони здоров'я (2021-2025).	- підтримки обласних комунальних закладів охорони здоров'я (2023).
спорт і рекреація	- туризму і курортів (2021-2023).	- фізичної культури та спорту (2022-2026); - туризму (2022-2026).	- фізичної культури та спорту (2021-2025); - туризму та курортів (2021-2025).	- туризму (2021-2023).
соціальні послуги	- соціально-економічного розвитку (2023).	- соціального захисту (2022-2026); - підтримки сімей загиблих, постраждалих учасників Революції Гідності, учасників бойових дій та ін. (2022-2026); - соціально-економічного розвитку (2023).	- підтримки учасників АТО (ООС) та їхніх родин, бійців-добровольців, родин Героїв Небесної Сотні (2021-2025); - підтримки окремих категорій громадян (2021-2025); - соціально-економічного і культурного розвитку (2021-2023).	- економічного і соціального розвитку (2022-2023).
охорона навколишнього середовища	- «Тепла оселя» «ЕНЕРГОДІМ» (2022-2023); - поводження з твердими побутовими відходами (2021-2025); - управління відходами (до 2030 року); - питна вода (2022-2026).	- охорони навколишнього природного середовища (до 2025); - протипаводкова (до 2025); - «ЕНЕРГОДІМ» (2022-2023); - енергоефективності (2023-2027); - питна вода (2021-2025).	- охорони навколишнього природного середовища (2021-2025); - підвищення енергоефективності, енергозбереження та розвитку відновлюваної енергетики (2021-2025); - «ЕНЕРГОДІМ» (2022-2023).	- «ЕНЕРГОДІМ» (2022-2023).
культура	- охорони культурної спадщини (2021-2023); - культури (2021-2023).	- культури (2022-2026); - духовне життя (2022-2026).	- культури (2021-2025); - охорони, збереження і популяризації історико-культурної спадщини (2021-2025).	- культури (2020-2022) - охорони та збереження об'єктів культурної спадщини (2018-2022).

Сфера	Закарпатська область	Івано-Франківська область	Львівська область	Чернівецька область
Комплексні програми	- прикордонної інфраструктури (2018-2022); - впровадження містобудівного кадастру (2021-2023); - поліпшення безбар'єрного простору (2022-2024); - транскордонного співробітництва (2021-2027).	- розвитку соціальної інфраструктури (2022-2025); - ведення містобудівного кадастру (2020-2025); - міжнародного співробітництва та промоції (2022-2026).	- міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції (2021-2025); - розвитку містобудівного кадастру та просторового планування (2021-2025).	- розвитку міжнародного співробітництва (2021-2023); - створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю (2021-2023).

Джерело: узагальнено за даними ОДА

Аналіз регіональних програм областей Карпатського регіону неочікувано вказав на вибіркочну увагу до гірських територій. Ймовірно, це зумовлено державною політикою підтримки таких територій, через що регіони послабили свою відповідальність за результати їхнього розвитку. Львівщина – одна з областей Карпатського регіону, яка затвердила Стратегію розвитку гірських територій на 2018-2022 роки, ключовим завданням якої було поставлено підвищення інфраструктурної привабливості гірських територій³⁶. Однак відсутня інформація щодо плану заходів і результатів реалізації стратегії, за винятком 2018 і 2019 років. У 2023 році вже регіональна влада Івано-Франківської області ініціювала розробку окремої програми розвитку гірських територій на 2023-2025 роки. Станом на березень 2023 року розпочато процес збору ідей і пропозицій до цієї програми, яка б за рішенням регіональної влади мала реалізуватись вже з 2023 року.

Регіональна політика областей Карпатського регіону має значно більше приділяти увагу гірським територіям, які володіють значним потенціалом економічного розвитку.

Окрім регіональних програм і стратегій дієвим інструментом є програмно-цільовий підхід розвитку соціальної інфраструктури на рівні окремих територіальних громад, зокрема обласних центрів як ядер економічного зростання й людського розвитку. Для великих міст розвиток соціальної інфраструктури актуалізується через призму навантаження на її об'єкти, що прямо детермінує якість і доступність послуг.

Аналіз діючих програм обласних центрів Карпатського регіону підтверджує ті ж проблеми, які виявлені на регіональному рівні (табл. 4). Разом з тим, наявність програм вказує на пріоритети розвитку соціальної інфраструктури та збільшує можливості громадського контролю за використанням коштів на місцях, на відміну від вищих рівнів управління. Додаткові можливості розвитку інфраструктури отримують м. Львів та м. Івано-Франківськ, які з 2020 року стали адміністративним центром ОТГ та далі розвиваються як нові територіальні громади в розширених межах.

³⁶ Стратегія розвитку гірських територій Львівської області на 2018-2022 роки. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/Strategiya-rozvitku-girskih-teritoriy-Lvivskoyi-oblasti-na-2018-2022-roki.pdf?__cf_chl_tk=J_CuO8HLXbpD8_3E9x_B6LKM2N_gGqmq9I0hgowjpiQ-1678538360-0-gaNycGzNC_s

Таблиця 4

Чинні програми і стратегії з цілями розвитку соціальної інфраструктури
обласних центрів Карпатського регіону, станом на початок 2023 року

Сфера	м. Ужгород	м. Івано-Франківськ	м. Львів	м. Чернівці
ЖКГ і будівництво	- благоустрою та комунальної інфраструктури (2023-2027); - кап. ремонту житлового фонду (2023-2027); - розвитку житлового фонду соц. призначення для дит. будинків сімейного типу (2019-2023); - «Ужгород – місто, доступне для всіх»; - паспортизації та виготовлення технічної документації на об'єкти комунальної власності (2023-2025); - виготовлення технічної документації на багатоквартирні будинки, квартири (2023-2025).	- розвитку житлово-комунальної сфери (2018-2022).	- забезпечення житлом молодих сімей та одиноких (2023-2027); - передачі квартир (будинків) у гуртожитках (2022-2024); - підтримки тепло-постачальних підприємств; - «Безпека житлових кварталів» (2022-2025).	- каналізування (2013-2025); - будівництва об'єктів житла і соціальної сфери «Сучасне місто» (2021-2024); - «Комфортне місто» та «Спільними зусиллями» – будівництво, ремонт об'єктів ЖКГ (2017-2025, 2021-2025).
транспорт	відсутні	- розвитку комунального транспорту (2018-2022); - ремонту доріг, які є складовими доріг загального користування місцевого значення; - розвитку велосипедної інфраструктури (2021-2025).	- підтримки співфінансування проведення капітального ремонту внутріквартальних доріг, прибудинкових територій та дворів (2022-2025); - сталої міської мобільності.	- розвитку автоматизованої системи обліку оплати проїзду в громадському транспорті (2021-2023); - розвитку пасажирського транспорту (2021-2023); - розвитку КП «Міжнародний аеропорт «Чернівці» імені Леоніда Каденюка (2022-2024).
зв'язок	відсутні	відсутні	- цифрового перетворення (2021-2025).	- інформатизації (2023-2025).
освіта	- безпека закладів загальної середньої освіти (2022).	- освіта (2021-2025); - заочного, дистанційного навчання студентів з інвалідністю (2019-2023).	- підготовки закладів освіти до здійснення освітнього процесу (2022-2023).	- розвитку освіти (2021-2023).
охорона здоров'я	- фінансової підтримки закладів медичної допомоги (2020-2023).	- розвитку закладів охорони здоров'я (2021-2023); - здоров'я мешканців (2021-2023); - міжнародної співпраці медичної галузі (2021-2023).	- облаштування Національного реабілітаційного центру «Незламні».	- «Охорона здоров'я» (2022-2024).
спорт і рекреація	- розвитку туризму та формування позитивного інвестиційного іміджу (2023-2025).	- розвитку дитячо-юнацького футболу (2021-2025); - розвитку спорту осіб з інвалідністю (2018-2023); - фінансової підтримки спортивних громадських організацій, спорт. клубів та федерацій (2020-2024); - розвитку масового спорту (2018-2023); - розвитку туристичної галузі (2021-2025).	- утримання парків та скверів (2022-2026); - утримання та облаштування дитячих, спортивних майданчиків (2022-2025); - розвитку туристичної галузі (2023-2025); - розвитку дитячо-юнацьких та молодіжних клубів (2022-2025); - інфраструктура для належного вихову собак (2019-2023).	- фізичної культури і спорту (2022-2025); - туризму (2021-2024).
соціальні послуги	- посилення соціального захисту «Добра справа» (2021-2023); - розвиток паліативної та хоспісної допомоги (2019-2023); - медичного забезпечення ветеранів, інвалідів Великої Вітчизняної війни та учасників бойових дій (2023-2026).	- розвитку соц. підприємництва (2021-2023); - пільговий проїзд електро-автотранспортом (2021-2025); - соціального захисту членів сімей загиблих учасників АТО/ООС (2021-2025); - соціальної підтримки окремих категорій (2021-2025); - «Івано-Франківськ – місто героїв».	- соціального захисту внутрішньо переміщених осіб; - соціальної підтримки окремих категорій громадян.	- підтримки учасників бойових дій і волонтерів, померлих осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту (2022-2024).

Сфера	м. Ужгород	м. Івано-Франківськ	м. Львів	м. Чернівці
охорона навколишнього середовища	- охорони навколишнього природного середовища (2023-2025); - «Теплий дім» енергозбереження (2023).	- охорони навколишнього природного середовища (2021-2025); - сталого енергетичного розвитку (до 2030); - запобігання надзвичайних ситуацій та підвищення рівня готовності аварійно-рятувальної служби (2021-2025).	- поводження з відходами побутового електронного та електричного устаткування (2023-2027); - «Чисте місто» (2021-2023); - озеленення.	- запобігання надзвичайним ситуаціям та ліквідації їх наслідків (2021-2025); - відшкодування за кредитами енерго-ефективності (2015-2024); - «Тепла оселя» енерго-збереження (2022-2025); - поводження з відходами (2022-2024).
культура	- відновлення історичного центру (2021-2023).	- охорони культурної спадщини (2022-2024); - «Духовне життя» (2020-2025); - відзначення свят, пам'ятних дат, подій (2021-2025).	- розвитку культури (до 2025 року).	- «Чернівці – місто культури» (2021-2023); - збереження історичної забудови (2021-2025).
Комплексні нормативи	- Програма економічного і соціального розвитку (2023); - Програма розвитку транскордонного співробітництва та підтримки імплементації проектів міжнародної технічної допомоги (2018-2022).	- Програма промоції (2021-2025); - Програма розвитку міжнародного і транскордонного співробітництва (2018-2022); - Програма економічного і соц. розвитку (2021-2023).	- Стратегія прориву 2027; - Комплексна стратегія розвитку (2012-2025); - Програма соціально-економічного та культурного розвитку (2020-2022).	- Концепція сталого екологічного розвитку; - Програма економічного і соціального розвитку (2022-2023).

Джерело: узагальнено за даними міських рад

Варто відзначити, що найбільш системний підхід до розробки міських програм з розподілом виконання за структурними підрозділами міської ради виявлений для м. Чернівці. Найбільш активним розробником програм є громада м. Львів, що однак веде до певної розпорошеності цілей та труднощів моніторингу їхнього досягнення. Для м. Ужгород виявлене завершення дії низки програм у сфері освіти, міжнародного співробітництва, відсутні програми щодо транспорту (важлива сфера інфраструктури, зважаючи на транзитний потенціал регіону), що вимагає активізації місцевого самоврядування в розробці актуальних нормативів. Для м. Івано-Франківськ теж завершилась дія програм щодо ЖКГ, а також міжнародного й транскордонного співробітництва, що вимагає негайної розробки програм у даних стратегічних сферах з врахуванням нових викликів і можливостей.

Слід відзначити, що в міських програмах особлива увага приділена:

- для м. Ужгород – на покращення ЖКГ;
- для м. Івано-Франківськ – на заходи енергоефективності та соціального захисту;
- для м. Львів – на розвиток інфраструктури молодіжного середовища;
- для м. Чернівці – на розвиток природоохоронної інфраструктури.

Вирізняються також нестандартні програмні пріоритети розвитку інфраструктури:

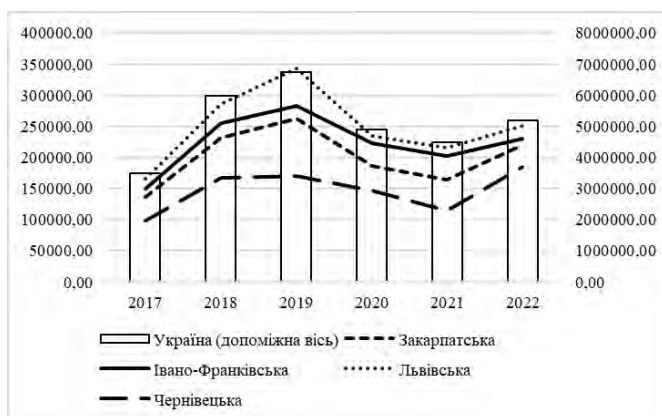
- м. Ужгород – реалізація програми розвитку паліативної та хоспісної допомоги, що є специфічним сегментом надання соціальних послуг;
- м. Івано-Франківськ – реалізація програм розвитку спортивної інфраструктури, зокрема масового спорту, інфраструктури культурного середовища; реалізація програми щодо соціального підприємництва, що має актуальне значення для покращення якості соціальних послуг та посилення участі громадського сектору в розбудові інфраструктури міста;

- м. Львів – реалізація програми сталої міської мобільності, яка визначає ієрархію пріоритетів переміщень «пішохід – громадський транспорт – велотранспорт – приватний транспорт – припаркований транспорт» (розроблений план заходів програми до 2024 року, але призупинений на час повномасштабної війни); програма «Незламні», ідею якої активно поширює міська влада з залученням міжнародної допомоги;

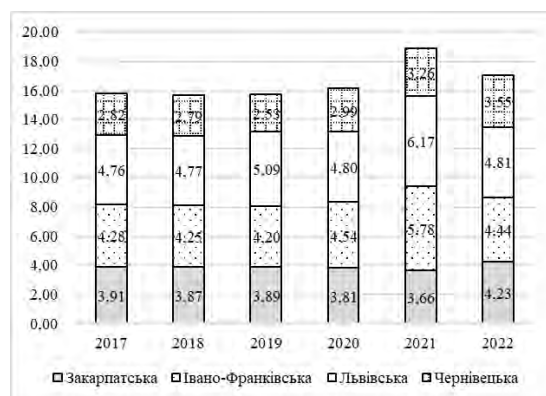
- м. Чернівці – реалізація довгострокових програм розвитку ЖКГ у відповідності до Концепції сталого екологічного розвитку.

Окрім стратегування і програмно-цільового підходу до розвитку соціальної інфраструктури дієвим інструментом є участь регіонів у фінансуванні *проектів ДФРР*. Інструмент фінансування проектів за рахунок ДФРР використовується в Україні з 2012 року та, за оцінками експертів, став одним з найпрозоріших механізмів розподілу бюджетних коштів на фінансування розвитку регіонів³⁷. З іншого боку, експерти відносили до недоліків фінансування ДФРР надмірне переважання проектів соціального спрямування (власне розвитку соціальної інфраструктури), що не створює інвестиційної основи подальшого економічного розвитку регіонів³⁸.

На рис. 2 відображено динаміку розподілу коштів ДФРР для областей Карпатського регіону та їхню частку в загальному показнику фінансування. Доволі успішні результати демонструвала Львівська область, яка окрім базового фінансування (80 % коефіцієнту населення) не отримує 20 % в сумі розподілу ДФРР, так як її показник ВРП на 1 особу вищий за середньоукраїнський (формула розподілу з 2020 року). Области Карпатського регіону були найактивнішими за кількістю реалізації проектів, поступаючись лише Тернопільській і Донецькій областям. Так, у 2021 році найбільша кількість проектів Карпатського регіону реалізувалась у Львівській і Чернівецькій областях – по 16, в Івано-Франківській – 14, Закарпатській – 9 (однак вони були більш вартісними).

а) розподіл ДФРР, грн

б) частка областей, %

Рис. 2. Области Карпатського регіону в фінансуванні ДФРР, 2017-2022 роки
Джерело³⁹

³⁷ Маркуц Ю. Ремонт та будівництво у регіонах. Як розподілили кошти ДФРР у 2021 році? Економічна правда (7.06.2021). URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/06/7/674704/>

³⁸ Шевченко О. В., Бахур Н. В. Удосконалення функціонування Державного фонду регіонального розвитку: Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-09/dfr.pdf>

³⁹ Розподіл коштів ДФРР: Міністерство розвитку громад та територій України. URL:

Таким чином, регіональна влада та органи місцевого самоврядування проводять активну політику розвитку соціальної інфраструктури, відображену в нормативних документах, регіональних і міських програмах, участі в фінансуванні проектів ДФРР. Питання – в ефективності їхньої реалізації. Головною проблемою є укорінена корупція забудови територій, особливо обласних центрів і територій рекреаційного призначення.

1.4. Оцінки окремих характеристик соціальної інфраструктури в Карпатському регіоні

Ефективність розвитку соціальної інфраструктури областей Карпатського регіону підтверджує їхній *рейтинг* в різних оцінках, які проводяться в Україні.

У табл. 5 наведено найбільш популярні рейтингові оцінки регіонів і міст України, що враховують стан інфраструктури, та відображено позиції в них Карпатського регіону.

Таблиця 5

Карпатський регіон у рейтингових оцінках України, що враховують стан соціальної інфраструктури, 2020-2022 роки

Назва рейтингу	Особливості	Позиції регіонів, обласних центрів, міст; рік
<i>ОЦІНКИ РЕГІОНІВ</i>		
Оцінка соціально-економічного розвитку областей та міста Києва ⁴⁰	Оцінювання з 2015 року Міністерством розвитку громад та територій України відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 856 від 21.10.2015 року «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики», що включає напрями «Розвиток інфраструктури», «Відновлювана енергетика та енергоефективність», «Доступність та якість послуг у сфері освіти», «Доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я», «Соціальний захист та безпека», «Рациональне природокористування та якість довкілля»	- Площа житлового фонду на 1 особу: Закарпатська обл. – 12, Івано-Франківська обл. – 6, Львівська обл. – 15, Чернівецька обл. – 16. - Будівельні роботи на 1 особу: Закарпатська обл. – 23, Івано-Франківська обл. – 13, Львівська обл. – 7, Чернівецька обл. – 21. - Щільність автомобільних доріг з твердим покриттям державного значення: Закарпатська обл. – 17, Івано-Франківська обл. – 16, Львівська обл. – 9, Чернівецька обл. – 2. - Чисельність дітей у дошкільних навчальних закладах у розрахунку на 100 місць: Закарпатська обл. – 11, Івано-Франківська обл. – 24, Львівська обл. – 25, Чернівецька обл. – 17. - Ємність амбулаторно-поліклінічних закладів на 10 тис. осіб: Закарпатська обл. – 11, Івано-Франківська обл. – 21, Львівська обл. – 22, Чернівецька обл. – 20. - Частка міських/сільських домогосподарств, які мають доступ до Інтернету: Закарпатська обл. – 20/1, Івано-Франківська обл. – 23/2, Львівська обл. – 10/5, Чернівецька обл. – 1/6. - Рівень охоплення соціальними послугами осіб, які цього потребують: Закарпатська обл. – 23, Івано-Франківська обл. – 14, Львівська обл. – 25, Чернівецька обл. – 21. - Частка відходів, видалених у спеціально відведені місця або спалених, у загальному обсязі: Закарпатська обл. – 24, Івано-Франківська обл. – 16, Львівська обл. – 13, Чернівецька обл. – 23. - Частка населених пунктів з роздільним збиранням побутових відходів: Закарпатська обл. – 1, Івано-Франківська обл. – 6, Львівська обл. – 7, Чернівецька обл. – 8; 2021 рік

<https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/derzhavniy-fond-regionalnogo-rozvitku/rozpodil-koshtiv-dfrr/>

⁴⁰ Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2021 рік / Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/rejtyngova-oczinka-za-2021-rik-prezentaczijni-materialy.pdf>

Назва рейтингу	Особливості	Позиції регіонів, обласних центрів, міст; рік
Індекс регіонального людського розвитку ⁴¹	Оцінювання в 2017-2020 роках Державною службою статистики України за показниками, що включають питання освіти (методика мала також включати показники комфортного життя, проте розрахунки не здійснювались)	- Охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком 3-5 років: Закарпатська обл. – 22, Івано-Франківська обл. – 23, Львівська обл. – 19, Чернівецька обл. – 2. - Кількість випускників вищих навчальних закладів до загальної кількості населення 25-70 років: Закарпатська обл. – 20, Івано-Франківська обл. – 11, Львівська обл. – 3, Чернівецька обл. – 9. - Загальний показник: Закарпатська обл. – 10, Івано-Франківська обл. – 7, Львівська обл. – 2, Чернівецька обл. – 6; 2020 рік
Рейтинг за вартістю життя ⁴²	Оцінювання з 2020 року вартості життя в регіонах журналістами 24 каналу, що включав вартість продуктів харчування і лікарських засобів, витрат на пальне, проїзд у транспорті, перебування в дошкільному закладі освіти	Закарпатська обл. – 14, Івано-Франківська обл. – 19, Львівська обл. – 7, Чернівецька обл. – 8; 2020 рік
Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України ⁴³	Оцінювання з 2020 року Науково-дослідним центром індустріальних проблем розвитку НАН України за показниками, що включає напрям «ЖКГ»	Закарпатська обл. – 15 за загальним показником/13 за показниками ЖКГ, Івано-Франківська обл. – 7/14, Львівська обл. – 4/1, Чернівецька обл. – 10/7; 2020 рік
Рейтинг прозорості регіонів України ⁴⁴	Оцінювання в 2017, 2019 і 2020 роках Міжнародним центром перспективних досліджень та Інститутом економічних і соціальних реформ для забезпечення інформаційної відкритості муніципалітетів	Закарпатська обл. – 21, Івано-Франківська обл. – 11, Львівська обл. – 9, Чернівецька обл. – 20; 2020 рік
Екологічний рейтинг регіонів ⁴⁵	Оцінювання з 2018 року журналу «Фокус» показників забруднення повітря, утворення відходів та онкозахворювань населення, що залежать від природоохоронної складової інфраструктури	Закарпатська обл. – 3, Івано-Франківська обл. – 14, Львівська обл. – 21, Чернівецька обл. – 2; 2021 рік
Освітні рейтинги ⁴⁶	Оцінювання Міністерством освіти і науки України, опубліковані на порталі «osvita.ua», регіонів за показниками ЗНО, кращих закладів освіти, що вказує на розвиток освітньої інфраструктури	- Результати ЗНО: Закарпатська обл. – 24, Івано-Франківська обл. – 16, Львівська обл. – 1, Чернівецька обл. – 13. - Кількість закладів вищої освіти в рейтингу найкращих топ-30/топ-100: Закарпатська обл. – 1/1, Івано-Франківська обл. – 1/3, Львівська обл. – 3/9, Чернівецька обл. – 2/2; 2022 рік

⁴¹ Розрахунок індексу регіонального людського розвитку: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/rozrahunok-indeksu-regionalnogo-lyudskogo-rozvytku/>

⁴² Поскробок Ю. Рейтинг українських міст за вартістю життя: де найдешевше, а де найдорожче: 24 канал (27.09.2020). URL: https://24tv.ua/rejting-mist-ukrayini-2020-tsini-na-yizhu-alkogol-liky-benzin_n1422077

⁴³ Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України / Харківській національній університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України. URL: <https://science.kname.edu.ua/index.php/uk/naukova-diialnist/monitorynh-sotsialno-ekonomichnoho-rozvytku-rehioniv-ukrainy>

⁴⁴ Прозорість та фінансове здоров'я 50 найбільших міст та 24 регіонів. URL: <http://surl.li/flvxy>

⁴⁵ Екологічний рейтинг регіонів України 2022: Фокус (2.02.2022). URL: <https://focus.ua/uk/ratings/504721-ekologicheskij-rejting-oblastey-ukrainy-2021>

⁴⁶ Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/>

Назва рейтингу	Особливості	Позиції регіонів, обласних центрів, міст; рік
Рекорди областей України ⁴⁷	Узагальнення аналітичного порталу «Слово і Діло» щодо кращих показників для регіонів, що включають аспект розвитку інфраструктури	Закарпатська обл. – перша за кількістю пунктів вакцинації від COVID-2019 та реформи шкільного харчування; Івано-Франківська обл. – перша за приростом обсягів капітальних інвестицій. Львівська обл. – перша за кількістю вступних до закладів професійної освіти. Чернівецька обл. – перша за приростом обсягів капітальних інвестицій у житлове будівництво; 2021 рік
<i>ОЦІНКИ МІСТ</i>		
Місто України – національний вибір ⁴⁸	Інтернет-голосування з 2020 року з метою підтримки самосвідомості покоління, гордості і прихильності до міста, показує активність громади	м. Івано-Франківськ – 1, м. Львів – 8, Чернівці – 11, Ужгород – 13; 2021 рік (у 2022 році в лідерах були міста, в яких велись бойові дії)
Рейтинг прозорості та підзвітності міст ⁴⁹	Оцінювання з 2017 року організацією «Transparent Cities» 100 міст України з метою зниження корупції в органах місцевої влади через контроль громадськості та бізнесу, що включає оцінки прозорості в сферах освіти, ЖКГ, житлової політики	м. Львів – 1, м. Дрогобич – 4, м. Червоноград – 18, м. Стрий – 94, м. Самбір – 96 (Львівська обл.), м. Мукачево – 5, м. Ужгород – 38 (Закарпатська обл.), м. Коломия – 17, м. Івано-Франківськ – 20, м. Калуш – 33 (Івано-Франківська обл.), м. Чернівці – 28; 2021 рік
Рейтинги міст України ⁵⁰	Муніципальне опитування Міжнародного республіканського інституту та групи «Рейтинг» з 2015 року для визначення індексу задоволеності населення послугами, в тому числі інфраструктури, а також емоційного сприйняття міста	м. Івано-Франківськ – 3, м. Львів – 10, Ужгород – 13, Чернівці – 23; 2021 рік

Джерело: узагальнено автором за вказаними в таблиці джерелами

Серед оцінок на рівні громад позитивно відзначаємо опитування Міжнародного республіканського інституту та групи «Рейтинг» під назвою «Рейтинги міст України». Опитування включає оцінку задоволеності населенням послуг за сферами інфраструктури – ЖКГ, транспорту, закладів торгівлі, освіти (дитячі садки, школи, технікуми, коледжі, університети), заклади охорони здоров'я, спорту й культури, парки і сквери, екологія, поліція, доступ для людей з обмеженими можливостями. Окремий блок питань стосувався емоційного сприйняття міста за критеріями краси, розвитку, комфорту, настрою, унікальності⁵¹.

У табл. 6 наведено результати останнього довоєнного оцінювання для обласних центрів Карпатського регіону.

⁴⁷ Які рекорди встановили області України у 2021 році: Слово і Діло (4.01.2022). URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/01/04/infografika/suspilstvo/yaki-rekordy-vstanovyly-oblasti-ukrayiny-2021-rocz>

⁴⁸ Місто України – національний вибір. URL: <https://mistoua.com.ua/>

⁴⁹ Рейтинг прозорості 100 міст України: Transparent Cities. URL: <https://transparentcities.in.ua/transparency-rating>

⁵⁰ Рейтинги міст України – сьоме муніципальне опитування IRI: Міжнародний республіканський інститут. Рейтинг, 2021. URL: <https://iri.org.ua/sites/default/files/editor-files/Rating%20of%20Ukrainian%20cities%202021.pdf>

⁵¹ Рейтинги міст України – сьоме муніципальне опитування IRI: Міжнародний республіканський інститут. Рейтинг, 2021. URL: <https://iri.org.ua/sites/default/files/editor-files/Rating%20of%20Ukrainian%20cities%202021.pdf>

Обласні центри Карпатського регіону в оцінках опитування
«Рейтинги міст України», 2021 рік

Критерій оцінки	м. Ужгород	м. Івано-Франківськ	м. Львів	м. Чернівці
<i>Задоволеність послугами</i> (шкала оцінювання від 0 до 5 балів)				
ЖКГ (водопостачання, каналізація, опалення, збір сміття, вуличне освітлення, двори і прибудинкові території)	3,2	3,5	3,4	2,9
Транспорт (дороги, тротуари, паркування), торгівля та інклюзивність послуг	2,6	3,0	2,8	2,3
Освіта (дитячі садки, школи, технікуми, коледжі, університети), спорт, культура	3,3	3,5	3,3	3,3
Охорона здоров'я	2,7	2,7	2,8	2,7
Парки, сквери, екологія	3,0	3,3	3,1	2,8
<i>Емоційне сприйняття</i> (шкала оцінювання від -2 до 2 балів)				
Краса	1,5	1,7	1,6	1,2
Розвиток	0,7	1,3	1,1	0,3
Комфорт	0,6	0,5	-0,2	0,3
Настрій	0,9	1,2	0,9	0,3
Унікальність	0,7	0,5	0,9	0,5

Джерело⁵²

Результати «Рейтингу міст України» є доволі об'єктивними та підтверджують ефективність державної, регіональної і місцевої політики розвитку соціальної інфраструктури. Для прикладу, владою м. Львів реалізується програма сталої міської мобільності, однак за рейтингом оцінка інфраструктури транспорту є найнижчою. Це підтверджує збереження проблеми для міста як агломерації, що розвивається та потерпає від надмірного навантаження на автомобільні дороги, громадський транспорт і т. д. Проблеми інфраструктури транспорту також напряму визначають оцінку населенням комфорту, за яким для м. Львів виявлений негативний результат.

Невиправдано низькими є оцінки для м. Чернівці, яке громада визначила як недоглянуте місто. Відтак, розвиток соціальної інфраструктури для обласного центру й регіону Буковини в цілому є запорукою стимулювання економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Завдяки інформаційній платформі NUMBEO можна порівняти вартість основних послуг соціальної інфраструктури міст у системі показників вартості життя (табл. 7). Відповідно до міжнародного рейтингу найвищі позиції серед українських міст за вартістю життя 2022 року обійняли м. Київ (471 місце), м. Дніпро (494), м. Одеса (497), м. Львів (499) і м. Харків (504).

Що стосується міст Карпатського регіону, то виявлено, що для м. Чернівці є найвищими комунальні послуги. Це вказує на локальну проблему індивідуального теплопостачання, необхідності оснащення будинків лічильниками води та ін. (станом на 2021 рік частка оснащення багатоквартирних житлових будинків побудинковими приладами обліку теплової енергії складала 78,4 %, коли у Львівській області – 90,6 %). Поки ж

⁵² Рейтинги міст України – сьоме муніципальне опитування IRI: Міжнародний республіканський інститут. Рейтинг, 2021. URL: <https://iri.org.ua/sites/default/files/editor-files/Rating%20of%20Ukrainian%20cities%202021.pdf>

благоустрій житла м. Чернівці залишається на низькому рівні, що призводить до енергетичної неефективності та підвищених комунальних платежів.

Вартість послуг окремих сфер соціальної інфраструктури залежить не тільки від розвитку міста, але й конкурентного середовища. У табл. 7 видно, що середня вартість харчування в м. Ужгород та м. Чернівці є вищою, ніж у туристичному м. Львів з розвинутою мережею концептуальних ресторанів та інших закладів громадського харчування. Такий результат швидше є наслідком недостатньої мережі закладів харчування у містах з туристичною привабливістю та вказує на потенціал їхнього розвитку. Те саме стосується сфер надання спортивних, освітніх, культурних та інших послуг.

Таблиця 7

Вартість окремих послуг соціальної інфраструктури обласних центрів
Карпатського регіону та м. Київ, станом на березень 2023 року

Критерій	м. Ужгород	м. Івано-Франківськ	м. Львів	м. Чернівці	м. Київ
Базові комунальні послуги (електрика, опалення, вода, сміття) для квартири 85 м кв, грн	2969	2383	2667	3477	3534
Вартість купівлі житла за 1 м кв, в центрі/за центром, грн	40724/ 26313	21840/ 14280	49790/ 30595	43750/ 17321	75229/ 40475
Вартість оренди 1-кімнатної квартири, в центрі/за центром, грн	14400/ 9583	10083/ 7500	14485/ 9917	10058/ 6782	17149/ 10370
Вартість 1 буханки хліба (500 г), грн	21,7	18,4	22,1	18,2	26,7
Вартість 1 кг картоплі, грн	13,6	15,0	13,3	18,7	17,9
Вартість 1 кг яловичини, грн	190	242	210	187	240
Вартість харчування у недорогом ресторані, грн	175	110	165	190	300
Вартість квитка в міському транспорті, грн	11,5	10	15	9	10
Таксі, стартовий тариф, грн	50	47,5	50	47,5	60
Вартість пального (бензин), грн	35,17	39,98	49,7	30,23	53,58
Вартість приватного закладу дошкільної освіти за місяць, грн	6500	6500	7675	5500	11284
Вартість приватної середньої школи за місяць, грн	-	11830	10250	-	17135
Вартість місячного абонента у фітнес-клуб за місяць, грн	1000	667	782	637	918
Вартість квитка в кіно, грн	80	100	150	90	150
Вартість Інтернету за місяць, грн	155	122	180	159	185

Джерело⁵³

Рівень розвитку освітньої інфраструктури в приватному сегменті вказує на неконкурентність сфери м. Ужгород і м. Чернівці, де кількість приватних закладів середньої освіти налічується 6 і 5 одиниць відповідно. Присутність приватних закладів освіти, з одного боку, може спричиняти проблеми доступності до якісних освітніх послуг. З іншого боку, це результат формування конкурентного середовища в сфері та мотивації закладів освіти до підвищення якості послуг.

Різниця у вартості продуктів харчування вказує на розвиток сфери торгівлі – продуктових ринків, супермаркетів, інших магазинів роздрібною торгівлі.

⁵³ Cost of Living: NUMBEO. URL: <https://www.numbeo.com/cost-of-living/>

Конкурентне середовище сприяє зниженню цін. З іншого боку, рівень економічного розвитку міста та купівельна спроможність населення спонукають заклади торгівлі до підняття вартості продуктів. З табл. 7 видно, що вартість вибраних продуктів харчування у Карпатському регіоні різниться. Вартість хліба як базового продукту та яловичини як продукту особливого купівельного сегменту є нижчою в менш розвинутих містах. Вартість картоплі залежить від конкурентного середовища та природних умов регіону (можливостей вирощувати дану продукцію). Відтак для м. Івано-Франківськ і м. Чернівці, які є центрами областей з гіршими умовами вирощування картоплі, її вартість є вищою.

Особливу увагу слід звертати на вартість оренди і купівлі житла. У Карпатському регіоні ці показники значно зросли, про що буде йти мова у розділі 2. Треба розуміти, що вища вартість житла є ризиком зловживань у забудові міст, руйнування історико-культурної спадщини, неврахування норм навантаження на соціальну інфраструктуру. Негативним прикладом у даному плані є м. Львів, де його активна розбудова зі слабкою політикою розвитку інфраструктури агломерації призводить до численних проблем інженерної експлуатації та погіршення якості життя в громаді.

1.5. Узагальнення проблемних аспектів розвитку соціальної інфраструктури

Аналіз розвитку соціальної інфраструктури в Україні та Карпатському регіоні дозволяє зробити висновки, що, попри низку недоліків, здобутий базовий досвід стратегування й програмно-цільового регулювання даної сфери. Головна проблема макrorівня – інституціоналізована корупція, через що сфери, які мають пряме відношення до розвитку соціальної інфраструктури, визнані як найбільш корумповані. Це підтверджують положення Антикорупційної стратегії України.

Ще згубнішою є практика вкорінення корупційних схем на рівні органів державної влади, які займаються розбудовою соціальної інфраструктури. Навіть в умовах війни потрібні рішення по боротьбі з корупцією приймаються під тиском вимог євроінтеграції та надання міжнародної фінансової допомоги. З'являються навіть нові загрозливі рішення щодо посилення централізації державного нагляду і контролю (проекту Закону №5655), що лише підвищують корупційні ризики на противагу боротьби з ними.

Значний поштовх для послаблення корупційних практик надала децентралізація. Територіальні громади стали активними суб'єктами розвитку соціальної інфраструктури, здобуваючи безцінний досвід залучення інвестицій та формування грантової історії.

На жаль, регіональний рівень не забезпечив прозорі механізми розвитку соціальної інфраструктури. Переважаючий програмно-цільовий підхід поступово зробив нормою, коли поставлені цілі і завдання не досягаються, а реальне фінансування може не відповідати заявленим обсягам. Це ще згубніший деструктив, ніж пасивна політика розвитку соціальної

інфраструктури, оскільки такий досвід породжує формалізм, безвідповідальність та недобросовісне регулювання.

Аналіз державних, регіональних і місцевих програм розвитку соціальної інфраструктури підтвердив поточну *проблемність у реалізації програмно-цільового підходу*, що полягає в наступному: 1) відсутність розуміння різниці нормативів «стратегія» й «програма», брак чіткого алгоритму-взаємозв'язку «обласна стратегія → обласна програма/стратегія за конкретним завданням → програма/стратегія/план територіальної громади → план заходів з реалізації програми/стратегії → моніторинг реалізації програми/стратегії в контексті досягнення цілей обласної стратегії»; 2) відсутність чіткого та прозорого моніторингу реалізації регіональних програм і стратегій, за винятком обласних стратегій; 3) відсутність плану заходів з реалізації програм і стратегій на кожен рік та моніторингу їхнього виконання; 4) розбалансованість часових рамок реалізації програм; 5) слабка координація зусиль та організації співробітництва областей між собою, зокрема це довів аналіз щодо стратегічного планування, програмно-цільового регулювання розвитку соціальної інфраструктури України і Карпатського регіону.

Політиці розвитку соціальної інфраструктури Карпатського регіону властива більшість проблем макрорівня. Разом з тим, аналіз довоєнного стану соціальної інфраструктури Карпатського регіону, а також програмно-цільових пріоритетів політики її розвитку дозволив виявити його специфіку та узагальнити ключові переваги і недоліки для кожної області (табл. 8).

Таблиця 8

Ключові переваги і недоліки розвитку соціальної інфраструктури Карпатського регіону до 2022 року

Області	Переваги	Недоліки
Закарпатська	<ul style="list-style-type: none"> - Вища охопленість дітей дошкільною освітою. - Вища ємність амбулаторно-поліклінічних закладів. - Поширення роздільного збирання побутових відходів. - Екологічно чисте середовище. 	<ul style="list-style-type: none"> - Низька будівельна активність при зростаючій вартості купівлі та оренди житла. - Низька якість послуг середньої освіти. - Неєфективне поводження з відходами.
Івано-Франківська	<ul style="list-style-type: none"> - Високі показники якості й комфорту життя обласного центру. - Низька вартість купівлі та оренди житла. - Висока динаміка приросту капітальних інвестицій, активізації будівельних робіт. 	<ul style="list-style-type: none"> - Низька охопленість дітей дошкільною освітою. - Погане забезпечення житловим фондом.
Львівська	<ul style="list-style-type: none"> - Високорозвинута інфраструктура професійної і вищої освіти; висока якість послуг середньої освіти (найкращі результати ЗНО). 	<ul style="list-style-type: none"> Високе навантаження на: <ul style="list-style-type: none"> - житловий фонд; - транспортну інфраструктуру; - заклади дошкільної освіти.
Чернівецька	<ul style="list-style-type: none"> - Висока охопленість дітей дошкільною освітою. - Розвинута інфраструктура вищої освіти. - Висока динаміка приросту капітальних інвестицій у ЖКГ. - Екологічно чисте середовище. 	<ul style="list-style-type: none"> - Неєфективне використання внутрішнього транзитного потенціалу як регіону з найвищою щільністю автомобільних доріг. - Неєфективне поводження з відходами.

Джерело: узагальнено автором

Регіональна політика розвитку соціальної інфраструктури на час війни та повоєнної відбудови має враховувати здобутки й недоліки та узагальнювати проактивні пріоритети в руслі бачення інфраструктурної місії регіонів.

2. ТРЕНДИ ТА ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ АКТИВНОЇ ФАЗИ ВІЙНИ

2.1. Нові механізми державної політики збереження та розвитку соціальної інфраструктури України

Руйнування соціальної інфраструктури в умовах війни має відчутний вплив на суспільство. За попередніми оцінками в 2022 році близько 2,4 млн українців втратили житло повністю або воно було суттєво пошкоджене. Наприкінці лютого 2023 року прийнято закон щодо компенсації втрат, на який очікували щонайменше 325 тис. сімей, які подали заявку через мобільний застосунок «Дія».

Для розуміння реальної ситуації створено Реєстр пошкодженого та знищеного майна, розроблено форму для подання повідомлення в «Дія». Здійснюється моніторинг інфраструктурних пошкоджень завдяки проекту «Карта Руйнувань та Відновлення»⁵⁴. На сайті Міністерства розвитку громад та територій України наводились результати оцінки збитків інфраструктурі України⁵⁵. З реформуванням Міністерства вони призупинились. У 2023 році оголошено про початок формування Міжнародного Реєстру збитків, завданих російською агресією проти України.

Виклики й наслідки війни актуалізували *нові механізми збереження та розвитку соціальної інфраструктури*:

- створення спеціального органу Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України (з 2023 року) на базі Державного агентства інфраструктурних проєктів та Державного агентства автомобільних доріг України (Укравтодору);

- з кінця 2022 року розпочався процес об'єднання Міністерства розвитку громад та територій України і Міністерства інфраструктури України, що призвело до створення Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України (Міністерства відновлення України);

- створення спеціальної інвестиційної платформи «Advantage Ukraine», де серед можливостей для іноземного інвестування виділено напрями «логістика та інфраструктура», «енергетика», що мають пряме відновлення до розвитку соціальної інфраструктури⁵⁶;

- використання нових способів підтримки населення:

- виплата компенсацій за зруйноване житло на основі житлового сертифікату (законопроект 7198, який розглядався з березня 2022 року, врешті був прийнятий 23 лютого 2023 року⁵⁷, відтак очікується, що він запустить процес компенсацій);

⁵⁴ Карта Відновлення. URL: <https://reukraine.shtab.net/>

⁵⁵ Оцінка збитків та потреб на відновлення: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/ocinka-zbytkiv-ta-potreb-na-vidnovlennya/>

⁵⁶ Advantage Ukraine. URL: <https://advantageukraine.com/>

⁵⁷ Проект Закону про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації № 7198 від 24.03.2022 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39283>; Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій ...: Закон України № 2923-IX від 23.02.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text>

- реалізація програми «Житлові приміщення для внутрішньо переміщених осіб» (ВПО), що фінансується грантом Уряду Німеччини через KfW за участі Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву та Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Програма передбачає пільгові кредити під 3% річних на термін до 30 років на придбання готового та прийнятого в експлуатацію житла. Станом на кінець 2022 року для участі в програмі зареєструвалось близько 30 тис. осіб⁵⁸;
  - пільгове кредитування населення через проекти громадського сектору. Ще з 2014 року в Україні низка міжнародних організацій реалізувала проекти допомоги ВПО та відбудови інфраструктури територій, що постраждали від бойових дій. Для прикладу, це проект «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури, УФСІ VI» на 2018-2023 роки, що фінансується Німеччиною через KfW;
  - врахування при конкурсному відборі в рамках державної програми «Власний дім» (підтримка індивідуального житлового будівництва на селі) пріоритету підтримки сімей, які приймають ВПО. Дана програма з 2022 року фінансувалась за кошти обласних бюджетів;
- стратегічне планування відбудови соціальної інфраструктури через:
    - планування розвитку соціальної інфраструктури в Плані Відновлення України;
    - формування Урядом карти відновлення регіонів України державами-міжнародними партнерами;
  - оперативне планування відбудови соціальної інфраструктури через:
    - залучення міжнародної фінансової і технічної допомоги, зокрема початок реалізації Програми раннього відновлення України ЄІВ, спрямованої на відбудову об'єктів інфраструктури, необхідних для задоволення базових потреб населення.

У 2022 році на конференції в Лугано презентовано План Відновлення України, в якому низка програм і проектів має пряме відношення до соціальної інфраструктури, зокрема «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів», «Відновлення та модернізація соціальної інфраструктури». Розпочались активні експертні дискусії з приводу реалізації Плану. Однак після ракетних атак на об'єкти критичної інфраструктури з осені 2022 року розробки щодо реалізації визначених цілей призупинились, адже при такій невизначеності складно ставити цілі. У жовтні 2022 року була проведена Міжнародна експертна конференція з питань відновлення, реконструкції та модернізації України, на якій стосовно інфраструктурної відбудови піднімалися питання реалізації проектів, що можуть дати більш швидкий ефект на противагу довготривалій відбудові⁵⁹. У червні 2023 року

⁵⁸ Програма «Житлові приміщення для внутрішньо переміщених осіб»: 475 родин вже придбали житло за пільговою іпотекою: Урядовий портал (16.11.2022). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/programa-zhitlovi-primishchennya-dlya-vnutrishno-peremishchenih-osib-475-rodin-vzhe-pridbali-zhitlo-za-pilgovoyu-ipotekoju>

⁵⁹ Panel-Beschreibung: International Expert Conference on the Recovery, Reconstruction and Modernisation of Ukraine: The Federal Cabinet or Federal Government (Germany). URL: <https://www.g7germany.de/resource/blob/997532/2137062/9f15702dbc268bb2123413b96a492814/2022-10-21-ukr->

чергова конференція з відновлення України буде проведена в Лондоні. Залежно від ситуації пріоритети Плану Відновлення України мають бути змінені, особливо в частині посилення економічної свободи. Що стосується інфраструктурної відбудови та розвитку соціальної інфраструктури, то має чітко визначатись роль держави у вертикалі владних взаємодій та зберігатись вектор на децентралізацію з базовою участю регіонів і громад. Наразі, на жаль, вирізняється загрозлива тенденція централізації влади та подальшого розвитку соціальної інфраструктури. Враховуючи усталені корупційні практики в даній сфері, саме децентралізація має стати головним чинником запобігання корупції в розбудові соціальної інфраструктури та посилення громадського контролю за використанням бюджетних й інших інвестиційних ресурсів. Про це постійно говорить громадськість у публічному просторі в час війни, застерігаючи від ризиків збереження довоєнної деструктивної політики в сфері розвитку інфраструктури.

У табл. 9 узагальнено проєктні ідеї Плану Відновлення України щодо розвитку соціальної інфраструктури з врахуванням впливу на зниження вразливості населення (повний перелік проєктів – у додатку А). Бачимо, що значну увагу приділено питанням моніторингу, створенню інформаційних баз даних і реєстрів. Також виділяються конкретні інфраструктурні проєкти. Аналіз проєктних ідей дає змогу робити висновки щодо загального бачення владою й експертами можливостей повоєнної інфраструктурної розбудови України.

Таблиця 9

Ідейність пріоритетів Плану Відновлення України
щодо розвитку соціальної інфраструктури

Напрямок	Ідейність пріоритетів
Аналітика, моніторинг та реєстри інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> - Єдина державна електронна система у сфері будівництва. - Єдиний державний адресний реєстр, реєстр будівель та споруд. - База даних енергетичних та експлуатаційних характеристик будівель. - «Свідбудова (1 черга)», повідомлення про пошкоджені й знищені об'єкти нерухомого майна та заяви про компенсацію. - Оцінка ушкоджень об'єктів духовного значення та культурної спадщини. - Реєстр релігійних організацій України.
Аналітика й моніторинг потреб вразливого населення	<ul style="list-style-type: none"> - Моніторинг ситуації і потреб: ВПО; маломобільних груп населення і людей з інвалідністю; етнічних груп; молоді; ветеранів. - Державний реєстр потребуючих житла. - Інтегрована геоінформаційна система моніторингу регіонів і громад. - Електронні сервіси публічної звітності щодо медичних послуг.
Проактивні заходи задоволення потреб вразливого населення	<ul style="list-style-type: none"> - Інфраструктурні об'єкти для надання послуг дітям. - Працевлаштування безробітних, ВПО. - Адаптація ветеранів та осіб, які постраждали. - Залучення молоді до відновлення України.
Соціальні заходи розвитку інфраструктури для зниження вразливості населення	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечення молодих сімей житлом. - Доступ до житла, фінансова компенсація оренди, послуг закладів дошкільної освіти. - Модульні містечка та програми для ВПО.
Нові стандарти розбудови інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> - Будівництво житлової інфраструктури за кращими стандартами. - Розробка будівельних норм згідно з стандартами ЄС. - Енергоефективність і безбар'єрність у будівництві. - Розвиток безпечних громад.

Напрямок	Ідейність пріоритетів
Загальне повоєнне відновлення інфраструктури	- Співробітництво з ЄІВ. - Ренатуралізація територій. - Реконструкція аеропортів, сервісів та послуг для забезпечення першочергових потреб. - Масштабна термомодернізація.
Розвиток житлово-комунальної інфраструктури	- Будівництво нових мереж водопостачання, об'єктів поводження з побутовими відходами. - Неприбуткове орендне житло. - Регіональні й місцеві енергетичні плани, енергоменеджмент.
Розвиток інфраструктури транспорту	- Безпечні автомобільні дороги, мережа розумних доріг. - Транспортна інфраструктура Н2. - «Elektrobus», «City Express», високошвидкісна залізниця, доступна авіаінфраструктура.
Розвиток інфраструктури зв'язку	- Бездротова мережа нового покоління Wi-Fi 6. - 100% населення з інтернетом 1 Гбіт/сек. - Реєстр критичної інформаційної інфраструктури.
Розвиток інфраструктури освіти	- е-садочок, е-школа. - Дошкільна освіта home-based center. - Професійна освіта для повоєнних потреб. - Флагманські школи.
Розвиток інфраструктури охорони здоров'я	- Вимоги до технічної інфраструктури та інформатизації закладів охорони здоров'я. - Модульні лікарні. - Реабілітаційні центри.
Розвиток інфраструктури спорту	- Фізична інфраструктура для національної ідентичності й культурного різноманіття. - Флагманські спортивні об'єкти ТОП-класу.
Розвиток інфраструктури рекреації	- Оздоровлення та реабілітація постраждалих осіб. - Активні парки.
Розвиток інфраструктури культури	- Центри культурних послуг.
Просторове планування і містобудування	- Стратегія сталого просторового розвитку України. - Комплексне планування просторового розвитку та використання земель на території громад. - «Нове українське село». - Комплексні плани просторового розвитку територій громад. - Національна інфраструктура геопросторових даних. - Інформаційно-аналітична система про стан систем життєзабезпечення населених пунктів. - Врахування змін клімату, «розумні міста».

Джерело⁶⁰

Актуальними з наведеного в табл. 9 переліку пріоритетів Плану Відновлення України є ті, що стосуються створення електронних реєстрів, єдиних інформаційних систем щодо різних об'єктів інфраструктури та їх якісних характеристик. Це вагомий крок на шляху переходу до ефективного розвитку соціальної інфраструктури.

Водночас наведені в табл. 9 і додатку А пріоритети відзначаються низкою недоліків:

- часта повторюваність та розпорошеність проєктів одного напрямку в різних програмах. Прикладом цього є напрям «Просторове планування і містобудування». Проєкти є надміру подрібненими, їх краще об'єднати для реалізації у ширшій перспективі, наприклад, «Виконання робіт з нового будівництва, реконструкції, поточного ремонту та поточного середнього ремонту й утримання на автомобільних дорогах», «Виконання

⁶⁰ План Відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>

відновлювальних робіт на автомобільних дорогах (в тому числі на ділянках, що зазнали руйнувань внаслідок бойових дій) для реалізації середньострокового плану робіт на 2023-2025 роки», «Виконання робіт на автомобільних дорогах для реалізації довгострокового плану робіт на 2026-2032 роки». Відтак, проекти слід систематизувати під більш комплексні цілі;

- помітне переважання ідей цифровізації, що засвідчує активність Міністерства цифрової трансформації України, однак відкидає інші пріоритети повоєнної відбудови України. З одного боку, цифровізація є ефективним засобом боротьби з корупцією, що є першочерговим завданням повоєнної відбудови України та її інфраструктурної розбудови. З іншого боку, численні проекти щодо реєстрів, кадастрів, інформаційних систем і т. д. розпорошують грантові кошти (як правило, вони реалізуються в рамках міжнародного грантового фінансування) та не дають остаточних результатів, коли вся інформація стає прозорою, публічною й генерується на єдиному порталі;

- низка проектів була запланована в реалізації з 2023 року, хоча війна в Україні продовжується. В умовах невизначеності завершення воєнних дій закладення в План проектів ближчого року вказує на його формалізм, знижує довіру до реальності реалізації та прийняття на його основі більш конкретних управлінських рішень;

- низка проектів у зв'язку з соціальною орієнтацією є доволі витратними. У час війни незрозуміло, звідки мають братись значні кошти для їхнього фінансування. Для прикладу, «Проведення капітальних ремонтів багатоквартирних будинків» орієнтує на послаблення гострих соціальних проблем, однак незрозуміло, як ці заходи співставляються з термомодернізацією, використанням інших новітніх технологій будівництва;

- у переліку програм і проектів велику роль відведено державі. Натомість важливо посилювати роль територіальних громад, а також громадського й бізнес-середовища, закладаючи принципи економічної свободи та демократії натомість державної бюрократії й ризиків корупційних практик.

Таким чином, План потребує значного доопрацювання, що очікується на конференції в Лондоні 2023 року. Разом з тим, низка ідей є цінними для обґрунтування пропозицій щодо розвитку соціальної інфраструктури регіонів України в умовах війни та повоєнної відбудови (пропозиції наведено в розділі 3).

2.2. Навантаження на соціальну інфраструктуру Карпатського регіону як виклик регіональній політиці

З 2022 року Міністерством розвитку громад та територій України (з 2023 року об'єднане в Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України) в практиці конкурсної діяльності почав використовуватись підхід до розподілу регіонів на фронтові, опорні, тиллові та деокуповані. Області Карпатського регіону віднесено до тиллових. Це обмежує їхні можливості участі в Програмі з відновлення України (пріоритет – деокупованим та

опорним регіонам), що створює певні ризики територіальних «перекосів» проектного фінансування.

Карпатський регіон як тиловий вирізняє *головна специфіка розвитку соціальної інфраструктури з 2022 року* – суттєве зростання навантаження на всі сфери та досвід кризового тиску в перші місяці війни, коли західне прикордоння стало транзитом для мільйонів утікачів від війни.

Рис. 4 показує рівень навантаження ВПО на місцеве населення. Даний аспект не слід розуміти як виключно негативний, адже в цьому проявляється солідарність українського суспільства в час війни. Однак таке навантаження показує ймовірне зростання попиту на послуги соціальної інфраструктури. Відтак високе інфраструктурне навантаження спричиняє інфраструктурну вразливість Карпатського регіону, що є вагомим аргументом актуалізації нових пріоритетів розвитку його соціальної інфраструктури.

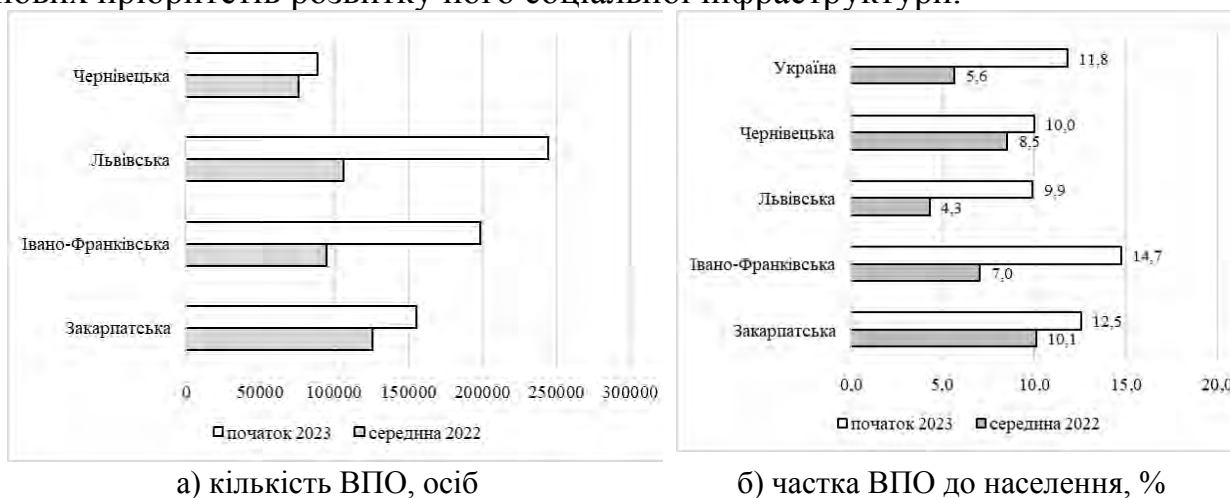

Рис. 4. Карпатський регіон у внутрішніх вимушених переміщеннях, 2022-2023 роки

Джерело⁶¹ та інформація ОДА

Високе навантаження на інфраструктуру ВПО з 2022 року призвело до *суттєвого зростання вартості купівлі й оренди житла* в регіоні, особливо в м. Львів та м. Ужгород.

За даними онлайн-платформи з продажу та оренди всіх типів нерухомості в Україні «DIM.RIA» можна проаналізувати вартість житла на вторинному ринку, що найкраще відображає попит з боку населення. Попит значно зростає в умовах високого навантаження ВПО та стабільних внутрішніх міграцій («з села в місто», з сусідніх областей). Станом на березень 2023 року м. Львів та м. Ужгород займають 2 і 3 позицію в Україні після м. Київ за вартістю житла на вторинному ринку. М. Чернівці – на 9 позиції, поступаючись м. Одеса, м. Дніпро, м. Вінниця, м. Херсон, м. Полтава, м. Рівне. М. Івано-Франківськ традиційно відзначається низькими позиціями щодо розвитку ринку нерухомості, що піднімає питання якості ЖКГ громади (табл. 10).

⁶¹ Звіт про внутрішні переміщення в Україні за 10 тур. Облік внутрішнього переміщення. Обласний та районний рівень (26.08.2022): ІОМ. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/DTM%20Ukraine_Rd%2010%20-%2019August_Recorded_IDP_21_Oblasts_2022_Public_Raion_Ukr.pdf

Вартість купівлі 1 кв. м житла в обласних центрах Карпатського регіону та м. Київ, станом на березень 2023 року

Місто	Однокімнатне житло, дол. США	Двокімнатне житло, дол. США	Трикімнатне житло, дол. США	Позиція в Україні
м. Ужгород	1147	1225	1036	3
м. Івано-Франківськ	760	725	709	15
м. Львів	1311	1269	1217	2
м. Чернівці	901	897	875	9
м. Київ	1711	1869	2002	1

Джерело⁶² та дані соціальних мереж

Завдяки інформаційній платформі NUMBEO можна проаналізувати динаміку вартості житла м. Львів з 2013 року. На жаль, для інших міст Карпатського регіону дані відсутні. Інформація підтверджує зростання показника вартості 1 кв. м житла в центрі м. Львів у 2023 році в майже 1,5 рази у порівнянні до 2021 року (рис. 5). М. Львів у 2022 році скоротило розрив за вартістю 1 кв. м житла з м. Київ, який постійно зростав до повномасштабного російського вторгнення. У 2023 році в столиці України ринок нерухомості почав поступово відновлюватись, що зберігає лідируючі позиції м. Київ. Однак динаміка м. Львів утворює місто як потужну метрополію західної України.

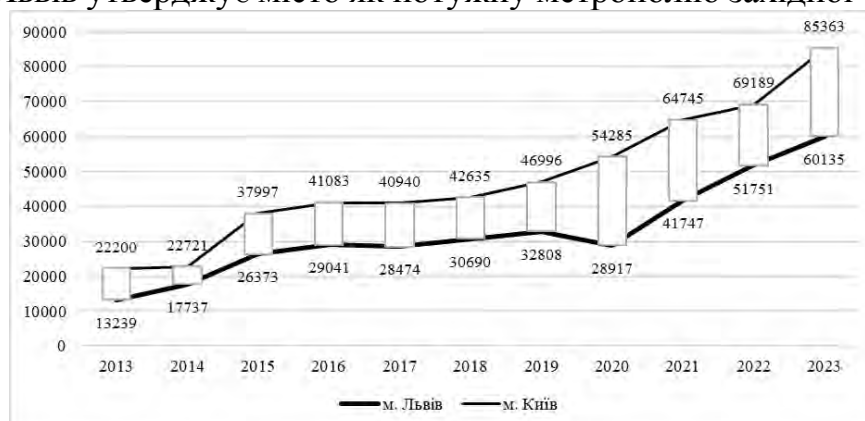

Рис. 5. Вартість купівлі 1 кв. м житла у м. Львів та м. Київ, 2013-2023 роки, грн

Джерело⁶³

Потрібно відзначити, що в час повномасштабної війни в Карпатському регіоні зберігаються сезонні коливання цін на житло. Традиційне підвищення вартості оренди житла у січні на час новорічних і різдвяних свят збереглося у 2023 році. Оренда однокімнатної квартири у Закарпатській області в січні 2023 року зросла у 1,5 рази в порівнянні до грудня 2022 року. За вартістю оренди житла Закарпатська область у січні 2023 року вперше випередила м. Київ, що формує феномен привабливості регіону – за рахунок географічного

⁶² Бабич Ю. Ситуація неоднорідна: як змінилися ціни на купівлю та оренду житла в Україні: 24. Нерухомість. URL: https://realestate.24tv.ua/skilki-koshuyezhitlo-ukrayini-situatsiya-rinku-orendi-tsini_n2158657

⁶³ Cost of Living: NUMBEO. URL: <https://www.numbeo.com/cost-of-living/>

розташування (близькість до кордонів ЄС, максимальна віддаленість від територій бойових дій), хоча Закарпаття є менш розвиненим, ніж Львівська область (табл. 11). Цей приклад підтверджує вигідну позицію регіону в сегменті нерухомості, що забезпечує надприбутки власникам і ріелторам.

Таблиця 11

Вартість оренди однокімнатної квартири в обласних центрах Карпатського регіону та м. Київ, грудень 2022 – січень 2023 року

Область/місто	Грудень 2022, грн	Січень 2023, грн	Темп зміни	Позиція в Україні
Закарпатська	8706	13123	1,51	1
Івано-Франківська	4794	4794	1,00	13
Львівська	10977	10996	1,00	2
Чернівецька	7095	7095	1,00	5
м. Київ	7637	7438	0,97	3
Україна	5699	5994	1,05	

Джерело⁶⁴

Окрім значного зростання попиту на нерухомість додаткове навантаження отримали інфраструктурні об'єкти соціально-культурного призначення, зокрема *освіти*. Місцева влада докладала значні зусилля для забезпечення безперебійності освітнього процесу з початку війни. Як результат, була проведена робота на рівні регіональних департаментів освіти та науки й самих закладів освіти для продовження навчання під час війни та залученням дітей ВПО. Так як Карпатський регіон у перші місяці 2022 року слугував транзитом для біженців, частина дітей ВПО, які залишились, долучалась до навчання в місцевих школах. Позитивно, що Міністерство освіти і науки України веде моніторинг кількості учнів ВПО. Це дозволяє розуміти рівень додаткового навантаження на регіональну освітню інфраструктуру (на жаль, відсутні дані для м. Київ). У 2022 році для областей Карпатського регіону цей рівень був помірним – частка дітей ВПО склала від 1,6 % до 6 % від кількості учнів у регіоні (табл. 12).

Таблиця 12

Показники щодо кількості учнів ВПО у Карпатському регіоні та Україні

Область/місто	2021, осіб	2022, осіб	Темп зміни	Позиція в Україні	Частка у загальній кількості учнів, %
Закарпатська	304	2703	8,89	16	1,6
Івано-Франківська	360	8905	24,74	4	5,5
Львівська	684	9058	13,24	3	3,1
Чернівецька	256	6189	24,18	10	5,7
м. Київ*	8674	...	...	...	...
Україна	52 275	120125	2,30		2,8

Джерело⁶⁵

* Примітка: «...» – відсутні дані.

⁶⁴ Де в Україні найдорожча оренда житла: дані Держстату: Finance.ua (15.02.2023). URL: <https://news.finance.ua/ua/de-v-ukraini-naydorozhcha-orenda-zhytla-dani-derzhstatu>

⁶⁵ Оцінювання потреб України у сфері освіти: Підсумковий звіт (6.05-24.06.2022): Міністерство освіти і науки України. URL: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/nas_education_20220624_ukr_corrected.pdf

Таким чином, освітня інфраструктура Карпатського регіону пережила перші кризові місяці невизначеності й надалі продовжує функціонувати в стабільному режимі. Проте якість послуг освітньої інфраструктури залишається слабким чинником рееміграції біженців з України, які мають дітей. Часто батьки (мати), які перебували до вересня 2022 року за кордоном, приймали рішення залишатись там та віддали дітей у закордонні заклади освіти, керуючись вищою якістю послуг. Такі поведінкові алгоритми вказують на те, що заклади освіти Карпатського регіону мають покращувати якість послуг, щоб знижувати міграційні наміри населення України в умовах поступової стабілізації безпекової ситуації.

2.3. Узагальнення актуальних загроз та нової проблематики функціонування й відновлення соціальної інфраструктури

Повномасштабна війна актуалізувала нові механізми державної політики збереження та розвитку соціальної інфраструктури України. На рівні держави здійснено низку заходів, пов'язаних з:

- інституційними змінами – в апараті центральних органів виконавчої влади (визначення профільного міністерства щодо розвитку інфраструктури), створення Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України;

- моніторингом інфраструктурних втрат;

- впровадженням механізмів компенсації збитків населенню і бізнесу (за пошкоджене і зруйноване майно)⁶⁶; очікується впровадження компенсацій для підприємств ЖКГ, які продовжують здійснювати діяльність в зоні бойових дій;

- зміною способів фінансування відбудови інфраструктури, що базуються на міжнародній допомозі та створенні інвестиційних платформ.

Цілий ряд заходів, які реалізувались у перший рік повномасштабної війни були потрібними. Але основними проблемами залишаються:

- несистемність заходів, часте прийняття в гострій фазі суспільного резонансу, після зауважень міжнародних партнерів;

- відсутність потрібного ресурсного забезпечення заходів – заходи потребують значних фінансових, матеріально-технічних, людських затрат, яких в Україні бракує через військову ситуацію, збереження корупційних практик, поки слабку санкційну політику;

- відсутність практичного втілення більшості рішень через новий досвід компенсацій, залучення міжнародної допомоги та ін. Для прикладу, рішення про компенсації населенню і бізнесу за пошкоджене майно було прийняте ще в березні 2022 року. Лише в квітні 2023 року уряд почав тестувати систему виплат населенню;

---

⁶⁶ Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України № 326 від 20.03.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>

- головна проблема – *відсутність політичної відповідальності*. Знову ж таки, показовий приклад виплат компенсацій населенню за зруйноване житло: законопроект прийнято за основу в березні 2022 року, закон врешті затверджено в лютому 2023 року, з квітня 2023 року лише розпочався процес тестування системи виплат. Така ситуація неприпустима в умовах війни, коли частина суспільства мобілізована й відстоює територіальну цілісність України, а частина владної верхівки продовжує вести подвійну політичну діяльність – фактичну у власних інтересах і публічну в інтересах суспільства.

Руйнування соціальної інфраструктури внаслідок військової агресії показало, що для України в умовах зовнішніх загроз першочерговим завданням має стояти розвиток військово-промислового комплексу. Вартісні об'єкти інфраструктури можуть бути швидко зруйновані при слабкій геополітичній позиції держави.

Пріоритети розвитку соціальної інфраструктури регіонів у період повномасштабної війни мають визначатись залежно від їхнього безпекового статусу (табл. 13).

Таблиця 13

Проблеми і пріоритети розвитку соціальної інфраструктури регіонів України у період повномасштабної війни

Групи регіонів	Проблеми стану соціальної інфраструктури	Пріоритети розвитку соціальної інфраструктури
Фронтові та регіони, де ведуться активні бойові дії або/та з тимчасово окупованими територіями – Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська області	Знищення об'єктів Замінування Низький попит на послуги внаслідок масової вимушеної еміграції населення Виникнення нових специфічних потреб населення, яке залишилось, а також потреб військових	Моніторинг зруйнованих об'єктів Розмінування територій Збереження діяльності інфраструктури, необхідної для військових (охорона здоров'я, зв'язок, транспорт, харчування, торгівля та ін.)
Регіони, де велись бойові дії, з деокупованими територіями – Житомирська, Київська, Миколаївська область, м. Київ	Високі ризики повторного пошкодження й знищення об'єктів	Розмінування територій Ренатуралізація територій Відновлення інфраструктури першої необхідності
Опорні – Вінницька, Дніпропетровська, Кіровоградська, Одеська, Полтавська, Черкаська	Додаткове навантаження на об'єкти соціальної інфраструктури ВПО	Вдосконалення наявної інфраструктури з нарощуванням її місткості
Тилові – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька	Додаткове навантаження на об'єкти соціальної інфраструктури ВПО та потенційних реемігрантів	Якісна розбудова інфраструктури з нарощуванням її місткості та відповідності стандартам ЄС

Джерело: узагальнено автором

Для тилового Карпатського регіону актуальними загрозами та проблемами розвитку соціальної інфраструктури залишаються:

- стрімко зростаючий попит на послуги соціальної інфраструктури в сегменті ринку нерухомості, що спричинило проблеми доступності житла для ВПО, мігрантів та постійного населення;

- високе навантаження на ЖКГ і транспортну інфраструктуру, що призвело до зниження якості послуги для постійного населення;

- зростаюче навантаження на соціально-культурні об'єкти інфраструктури, зокрема освіти, охорони здоров'я, соціальних послуг, працевлаштування, що стало основним тягарем для персоналу в умовах збереження оплати праці на тому самому рівні.

З іншого боку, такі зміни створили для регіону нові можливості. Карпатський регіон, попри виклики повномасштабної війни, отримав шанс стимулювати розвиток соціальної інфраструктури на новій якісній основі. Висока вартість оренди й купівлі житла в регіоні повинна відобразитись на розвитку інших сфер соціальної інфраструктури в умовах високого попиту на послуги. Тобто висока вартість житла має бути рушієм інфраструктурного розвитку навіть під час повномасштабної війни. Якщо військова ситуація не погіршиться, включно з ракетними атаками, то питання соціальної інфраструктури Карпатського регіону має бути головним об'єктом стратегування розвитку областей на коротко- і середньостроковий періоди:

- органи регіональної влади та місцевого самоврядування мають спільно шукати механізми трансформації високого попиту на нерухомість й інші послуги соціальної інфраструктури з надприбутків власників у стабільні доходи місцевих бюджетів та подальшу розбудову комфортного середовища життя населення;

- Карпатський регіон має стати взірцем впровадження прогресивних рішень розвитку інфраструктури, боротьби з корупцією, реалізації інфраструктурних проектів громад та налагодження різних форм міжтериторіального співробітництва.

3. ПРІОРИТЕТИ ПРОАКТИВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

3.1. Акценти державної політики розвитку соціальної інфраструктури України

Розвиток соціальної інфраструктури України загалом та Карпатського регіону зокрема має здійснюватись з чітким дотриманням визначених на рис. 6 вимог. Стан соціальної інфраструктури – це індикатор ефективності політики (державної, регіональної, місцевої), економічного і людського розвитку, розвитку громадянського суспільства та результат боротьби, в якій зараз перебуває Україна. Подальший розвиток соціальної інфраструктури має базуватись на прозорості й громадянському контролі та враховувати впливи на вразливість населення.

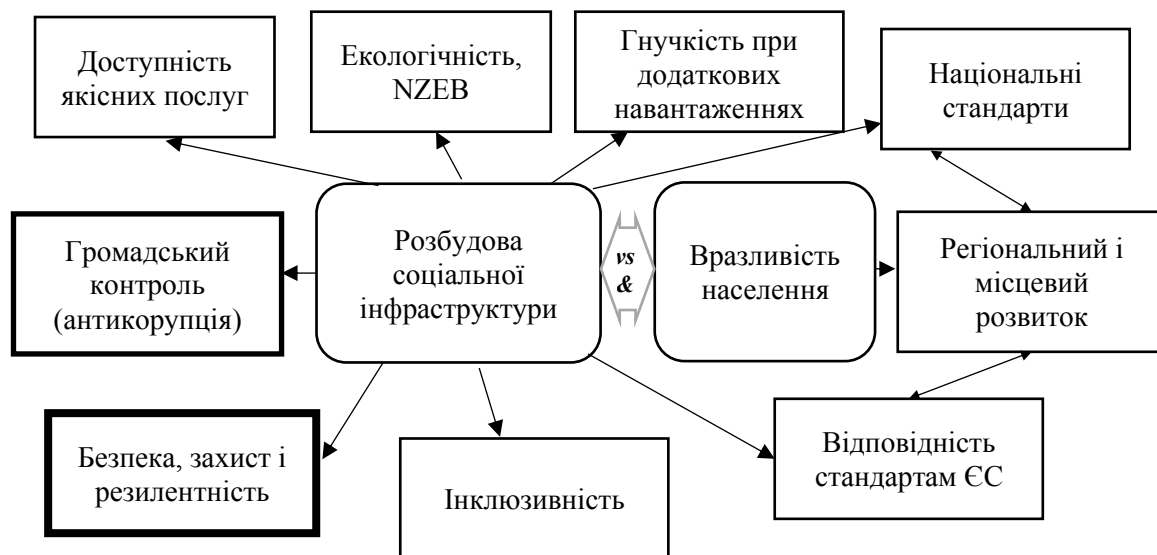

Рис. 6. Вимоги розвитку соціальної інфраструктури України і Карпатського регіону

Джерело: авторська розробка

Результати аналізування розвитку соціальної інфраструктури у довоєнний період в Україні загалом та Карпатському регіоні зокрема дозволяють актуалізувати низку пропозицій з розподілом на державний і регіональний рівні управління.

Пропозиції щодо розвитку соціальної інфраструктури України наступні:

1. Пропозиції щодо стратегічного бачення розвитку соціальної інфраструктури (Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України):

- визначення управлінської вертикалі розвитку соціальної інфраструктури в Україні зі збереженням вектору ефективної децентралізації. Актуально, щоб саме на рівень громад «спускався» програмно-цільовий підхід до розвитку інфраструктури, що передбачає реалізацію місцевих програм та забезпечує вищий ступінь контролю з боку суспільства за використанням коштів (рис. 7).

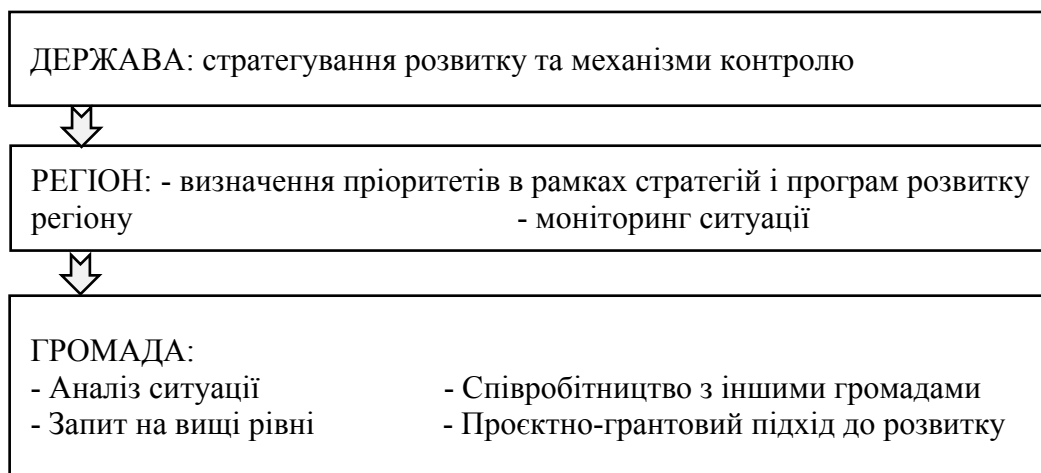

Рис. 7. Управлінська вертикаль проактивної політики розвитку соціальної інфраструктури в Україні
Джерело: авторська розробка

- збереження у діяльності Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України («Міністерства відновлення України»), утвореного внаслідок об'єднання Міністерства розвитку громад та територій України з Міністерством інфраструктури України, доміанти децентралізованого розвитку інфраструктури та посилення можливостей регіонів і громад у даній сфері;

- розвиток інфраструктури воєнної економіки – з пріоритетом підтримки закладів охорони здоров'я, освіти, які надають актуальні для воєнного часу послуги, центрів реабілітації (військових, сімей загиблих Героїв, дітей, психологічної допомоги), центрів соціальних послуг, центрів ветеранського розвитку (проект Програми Відновлення України), гуманітарних хабів та ін.;

- подальший розвиток цифрової інфраструктури для забезпечення доступності до послуг на всій території України та цифровізації адміністративних послуг для населення з метою додання бюрократизму в їх отриманні;

- визначення інфраструктурної місії регіонів залежно від їхньої приналежності – за функціональним типом території (гірські території Українських Карпат, прикордонні регіони, природоохоронні території та об'єкти (смарагдова мережа), міські агломерації, центри економічного розвитку, монофункціональні міста, сільські території у несприятливих умовах), макрорегіон «Азов-Чорне море», прикордонні території у несприятливих умовах, тимчасово окуповані території⁶⁷) або за статусом в умовах війни (новий владний підхід поділу регіонів на фронтові, опорні, тиллові та деокуповані⁶⁸, який слід затвердити законодавчо). Залежно від приналежності до певної групи регіони мають розвивати потенціал соціальної

⁶⁷ Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 695 від 05.08.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

⁶⁸ На Міжнародній конференції у Швейцарії Олексій Чернишов презентував План регіонального відновлення та розвитку України: Урядовий портал (5.07.2022). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/na-mizhnarodnii-konferentsii-u-shveitsarii-oleksii-chernyшов-prezentuvav-plan-rehionalnoho-vidnovlennia-ta-rozvytku-ukrainy>

інфраструктури для компенсації втрат у регіонах бойових дій. За 2022 рік в Україні пошкоджено близько 2800 шкіл (повністю зруйновано близько 300) та 320 (87) спортивних об'єктів. Тому місією відносно безпечних регіонів, у тому числі Карпатського, має бути формування осередків освітньої, культурної, спортивної активності на базі розвитої інфраструктури, щоб зберегти молодь та досягнення довоєнного часу;

- розробка планів відновлення інфраструктури за міжнародними практиками «post-disruption restoration schedules», у тому числі з комунікаційною та психологічною підтримкою населення.

2. Пропозиції щодо боротьби з корупційними практиками розвитку соціальної інфраструктури, особливо в містобудуванні й будівельній сфері:

- підтримка Громадської ініціативи «Rise» як новоутвореної коаліції міжнародних організацій та громадських (як правило, антикорупційних) організацій України, які готові включатись у процеси відбудови й модернізації України на засадах прозорості, конкуренції, сталості, координації, справедливості, інклюзивності, інформаційної публічності, нульової толерантності до корупції⁶⁹;

- створення громадської антикорупційної ради при Міністерстві розвитку громад, територій та інфраструктури України (за прикладом Міністерства оборони України, яке на тлі скандалів ініціювало даний процес у 2023 році з залученням представників різних громадських організацій);

- прийняття антикорупційної програми Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України з обов'язковою диференціацією представників «комісії з оцінки корупційних ризиків та моніторингу виконання антикорупційної програми», коли щонайменше 3 члени мають представляти 3 різні громадські організації з активною позицією та прозорими результатами діяльності (наприклад, при реалізації Антикорупційної програми Міністерства розвитку громад та територій України на 2021 рік в комісію входили 3 представники громадськості, які представляли одну організацію «Разом проти корупції»; при реалізації Антикорупційної програми Міністерства інфраструктури України на 2019-2021 роки в комісію входили 3 представники громадськості, один з яких був пов'язаний зі скандалами відмивання коштів, про інших 2х відсутні публічні відомості);

- впровадження обов'язкової оцінки ефективності реалізації програм розвитку інфраструктури для подолання усталеної проблеми їхнього формалізму та непослідовності;

- реалізація проекту «Розроблення комплексної системи моніторингу післявоєнного відновлення на основі відкритих даних» який координує Міністерство цифрової трансформації України (проект Плану Відновлення України). У 2023 році розпочалась робота над розробкою системи DREAM – екосистеми управління відбудовою інфраструктури (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management), яка буде поєднувати інформацію Єдиного веб-порталу використання публічних коштів Spending, Єдиного державного реєстру юридичних осіб, Єдиної державної електронної системи у

---

⁶⁹ RISE Ukraine. URL: <https://www.rise.org.ua/ua/principles>

сфері будівництва, ДІА, ProzoGo (вже функціонують), а також Реєстру пошкодженого та знищеного майна, Геоінформаційної системи, Галузевої системи управління відбудовою інфраструктури, які планується створити⁷⁰;

- забезпечення публічності інформації щодо витрат на інфраструктурні проекти на Єдиному веб-порталі використання публічних коштів⁷¹ (в Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки передбачено такі заходи щодо інфраструктури доріг, відтак публікування інформації слід забезпечити для всіх проектів);

- удосконалення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (ЄДЕССБ) з громадським контролем будівельної діяльності (передбачено в Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки);

- відновлення роботи й публічності веб-ресурсу «Відкрите просторове планування» (pMap);

- продовження роботи порталу Національної інфраструктури геопросторових даних, який наразі є в «пілотному статусі» через завершення реєстрації та внесення даних усіх територіальних громад України;

- введення в експлуатацію Єдиного електронного містобудівного кадастру (передбачено в Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки);

- включення до переліку вимог учасників тендерів інфраструктурних проектів наявності сертифікату ISO 37001 «Системи управління щодо протидії корупції».

3. Пропозиції щодо нормування соціальної інфраструктури (Міністерству розвитку громад, територій та інфраструктури України):

- розробка планів відновлення критичної інфраструктури (як основи функціонування соціальної інфраструктури) з врахуванням стандартів ЄС;

- розробка планів узгодження норм об'єктів соціальної інфраструктури до вимог ЄС з акцентом на інклюзивність, резилентність і сталість⁷²;

- завершення оцифрування будівельних норм у рамках формування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (ЄДЕССБ);

- розробка й поступове впровадження нових стандартів розбудови інфраструктури з врахуванням воєнних (наявність сховищ, допустима висота будівель, стійкість, інженерна безпека та ін.) та техногенних (стійкість, зокрема сейсмічна, механічний опір будівель) ризиків (проект «Аналіз та розробка будівельних норм та нормативних документів» Плану Відновлення України);

- подальший перегляд державних будівельних норм для різних об'єктів соціальної інфраструктури відповідно до норм 2022 року (оновлено 25 нормативів) та з врахуванням викликів війни і високих стандартів якості послуг. Прикладом осучаснення будівельних норм є заклади охорони здоров'я, для яких з 2023 року впроваджуються нові вимоги до інклюзивності, безперебійного електропостачання, освітлення, вентиляції, пожежної безпеки, наявності

---

⁷⁰ DREAM. URL: <https://dream.gov.ua/>

⁷¹ Єдиний веб-портал використання публічних коштів. URL: <https://spending.gov.ua/new/>

⁷² Investing in inclusive, resilient and sustainable social infrastructure in Europe: the CEB's experience. Technical Brief, 2020. URL: https://coebank.org/media/documents/TB_Investing_in_inclusive_resilient_sustainable_social_infrastructure_in_Europe.pdf

приміщень для додаткової ізоляції, відвідування, відпочинку (психологічного розвантаження) працівників, виключно одно- і двомісних палат;

- перегляд підходу до визначення мінімальної нормативної площі житла на одну особу. В Україні норма 21 кв. м. У програмах іпотечного кредитування для ВПО норматив підвищено до 52,5 кв. м загальної площі на особу чи сім'ю з двох осіб і додатково 21 кв. м на кожного наступного члена сім'ї. Однак, при підвищенні мінімального нормативу слід враховувати реальні можливості його дотримання. Окрім того, питання площі не є визначальним. Необхідно впроваджувати підхід, який використовують розвинуті держави, зокрема Великобританія ще з 60-х років ХХ століття, де в першу чергу враховується *корисність приміщення*⁷³. Відтак у Великобританії мінімальний норматив сягає 39 кв. м на одну особу. Тому норматив 21 кв. м в Україні потребує перегляду з позиції корисності та задоволення мінімальних потреб людини;

- розвиток різних форм громадського контролю за дотриманням норм соціальної інфраструктури, створення громадсько-експертних рад;

- неприпустимість введення в дію проєкту Закону №5655, за яким зростають повноваження Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України у реалізації функцій контролю і нагляду натомість можливостей контролю з боку органів місцевого самоврядування⁷⁴ (закон проголосований Верховною Радою України, незважаючи на громадський спротив, і з грудня 2022 року перебуває на підписі Президента України).

4. Пропозиції щодо статистичного обліку й аналізу розвитку соціальної інфраструктури з можливістю визначення її впливу на вразливість населення (Державній службі статистики України):

- відновлення статистичного обліку показників соціальної інфраструктури, які моніторились до 2022 року;

- відновлення статистичного обліку окремих показників соціальної інфраструктури, які перестали моніторитись значно раніше:

- дані щодо «прийняття в експлуатацію об'єктів соціальної сфери» (публікувались до 2017 року);
- дані щодо кількості лікарняних закладів, лікарняних ліжок та амбулаторно-поліклінічних закладів (до 2017 року);
- дані щодо кількості об'єктів ресторанного господарства (до 2013 року, окремих – до 2017 року);
- дані щодо об'єктів роздрібної торгівлі підприємств-юридичних осіб (до 2016 року);
- дані щодо закладів культури і мистецтва (до 2017 року).

5. Пропозиції щодо планування розвитку соціальної інфраструктури з врахуванням її впливу на вразливість населення (Міністерству розвитку громад, територій та інфраструктури України, громадським і науковим організаціям):

⁷³ Minimum space standards: Designing Buildings (10.11.2022). URL: https://www.designingbuildings.co.uk/wiki/Minimum_space_standards

⁷⁴ Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери містобудівної діяльності № 5655 від 11.06.2021 року: Верховна Рада України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72212

- визначення обов'язкового пріоритету розробки проєктів розвитку соціальної інфраструктури у прив'язці до соціальних (збереження людського потенціалу, створення нових робочих місць, формування комунікаційних мереж) та економічних (розвиток підприємництва, самозайнятості та підвищення дохідності місцевих бюджетів) результатів;

- розробка Єдиної інтегрованої геоінформаційної системи моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і громад (проєкт Плану Відновлення України) на основі індикаторів соціальної інфраструктури, в тому числі:

- затвердження єдиної методики оцінки рівня інфраструктурного забезпечення регіонів (приклад такої методики – в дослідженні⁷⁵);

- продовження практики оцінки соціально-економічного розвитку областей і м. Київ Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України, що включає інфраструктурні показники;

- продовження практики моніторингу соціально-економічного розвитку гірських територій Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України, що включає інфраструктурні показники та при можливості їх розширення (в моніторингу аналізувались: протяжність побудованих та відремонтованих доріг; кількість ЦНАП та надання ними послуг; освітні показники (частка дітей, охоплених позашкільною і середньою освітою, організація підвезення до закладів освіти, частка закладів освіти з комп'ютерною технікою); надання первинної медичної допомоги; кількість мистецьких заходів; частка заповідного фонду в території; частка поселень з документами просторового планування⁷⁶);

- визначення стану систем життєзабезпечення громад на основі формування інформаційно-аналітичної системи підприємств ЖКГ та інших відповідальних осіб (проєкт Плану Відновлення України). Це базова інформація, необхідна для розуміння реальної ситуації стану житлово-комунальної інфраструктури;

- розробка методики оцінювання інфраструктурної вразливості регіонів, що враховує норми навантаження на соціальну інфраструктуру (її місткість і персонал) та норми інфраструктурної залежності;

- створення наглядових рад з міжнародними експертами та представниками громадськості при комунальних підприємствах для контролю цільового використання коштів, особливо щодо ремонту транспортної інфраструктури (ямкового ремонту і т. д.);

- поширення практики контрактів на утримання доріг за кінцевими результатами (Output and Performance-based Road Contract – OPRC, визначений серед проєктів Плану Відновлення України). З 2019 року в Україні реалізувався відповідний проєкт за фінансування ЄБРР. Суть такого роду контрактів, на відміну від традиційних, полягає у визначенні мінімального

⁷⁵ Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації. Аналітичне дослідження / ГО «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень», Фонд імені Фрідріха Еберта. Ред. Садчикова І., Коваль М. Київ, 2017. 108 с.

⁷⁶ Моніторинг розвитку гірських територій: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/rozvitok-girskih-teritoriy/monitoring-uk/>

рівня експлуатаційного стану доріг, мостів та інших інженерних споруд, який повинен підтримувати підрядник, а також реагувати на скарги й запити громадськості, надзвичайні ситуації та ін.⁷⁷;

- стимулювання використання громадами інструментів концесії для розвитку соціальної інфраструктури. Першочерговими повинні бути концесії для об'єктів соціальної інфраструктури, що дозволять вирішити гострі проблеми громад. Таким чином, буде формуватись позитивна *проектна історія інфраструктурного розвитку громади* (наприклад, у м. Львів розпочався процес пошуку концесіонера для проекту «Будівництво підземного майданчика для паркування на пл. Є. Петрушевича», що потрібний для вирішення актуальної проблеми міста – відсутності паркомісць при надмірних навантаженнях на транспортну інфраструктуру).

6. Пропозиції щодо моніторингу впливу соціальної інфраструктури на вразливість населення (Міністерству розвитку громад, територій та інфраструктури України, Міністерству соціальної політики України, Державній службі статистики України):

- публікація узагальнених даних Єдиної інформаційної бази даних про ВПО щодо житлових, соціальних, медичних, освітніх та інших потреб, як це передбачено в Порядку створення відповідної бази⁷⁸;

- моніторинг інклюзивності об'єктів соціальної інфраструктури, зважаючи на зростання рівня інвалідності населення в умовах війни, реалізацію Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року;

- опитування населення з метою з'ясування рівня задоволення потреб послугами соціальної інфраструктури – доступу до належного житла, освіти, медичного обслуговування, послуг соціального захисту, культури, спорту, духовного розвитку, а також емоційного сприйняття поселення проживання:

- населення регіону – на базі вибіркового обстеження домогосподарств зі з'ясуванням житлових умов (благоустрою) та інших аспектів якості послуг соціальної інфраструктури;

- мешканців громади – за основу доцільно взяти методiku опитування Міжнародного республіканського інституту «Рейтинги міст України» з використанням для кожної громади⁷⁹;

- ВПО та іммігрантів – за основу можна взяти методiku Харківського інституту соціальних досліджень, розроблену в рамках проекту Ради Європи⁸⁰, але з розширенням переліку оцінюваних потреб в усіх сферах соціальної інфраструктури;

⁷⁷ Впровадження контрактів на основі кінцевих результатів в Україні. Досвід та перспективи розвитку: НАДУ (13.11.2019). URL: <https://nadu.com.ua/vprovadzhennya-kontraktiv-na-osnovi-kinchevih-rezultatuv-v-ukra%D1%97ni-dosvid-ta-perspektivi-rozvitku/>

⁷⁸ Порядок створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України № 646 від 22.09.2016 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MN019624>

⁷⁹ Рейтинги міст України – сьоме муніципальне опитування IRI: Міжнародний республіканський інститут. Рейтинг, 2021. URL: <https://iri.org.ua/sites/default/files/editor-files/Rating%20of%20Ukrainian%20cities%202021.pdf>

⁸⁰ Кобзін Д., Левкіна Г., Луньова О., Черноусов А., Щербань С. Методичний посібник з оцінювання потреб ВПО у громадах. Харків, Харківський інститут соціальних досліджень, 2020. 246 с. URL:

- здійснення моніторингу впливу соціальної інфраструктури на вразливість населення з врахуванням методики розрахунку Індексу управління ризиками INFORM (Index for Risk Management), розробленої за координації Європейської Комісії, що передбачає формування профілів ризиків катастроф у 191 країні та використовує 50 різних індикаторів, у тому числі здатність місцевої інфраструктури та установ протистояти ризикам⁸¹.

Частина з наведених пропозицій є вимогою часу. Їх слід переглядати залежно від зміни безпекової ситуації. Пропозиції стратегічного характеру є ознакою проактивної політики розвитку соціальної інфраструктури в Україні. Слід підкреслити, що ключова роль держави має полягати у стратегуванні та визначенні механізмів контролю за реалізацією інфраструктурних проєктів. На рівні регіонів має здійснюватись визначення стратегічних і програмних пріоритетів, виходячи з результатів моніторингу ситуації. Регіональна специфіка розвитку інфраструктури має дозволяти використовувати переваги та можливості для покращення якості життя населення.

3.2. Орієнтири й засоби розвитку соціальної інфраструктури Карпатського регіону

Зважаючи на досвід розбудови соціальної інфраструктури Карпатського регіону та його специфіку на геоекономічній мапі України, важливо реалізувати таку політику в даній сфері, що б поєднувала тактичні вирішення актуальних проблем і стратегічні рішення виконання інфраструктурної місії.

Пропозиції розвитку соціальної інфраструктури Карпатського регіону доцільно розподіляти на актуальні для всього регіону і для окремих областей:

1. Пропозиції для Карпатського регіону:

1.1. Нова концепція розвитку соціальної інфраструктури:

- розуміння концептуальної інфраструктурної місії Карпатського регіону як відносно безпечних, віддалених від агресора територій з розвинутою інфраструктурою освітнього, медико-реабілітаційного, культурного, спортивного, рекреаційного, природоохоронного призначення, щоб забезпечити внутрішні потреби розвитку людського потенціалу з врахуванням інфраструктурних втрат регіонів бойових дій, потреби зниження міграційних втрат молоді (щоб молодь залишалась у західному прикордонні, а не емігрувала далі за кордон) та потенціалу рееміграції «втікачів від війни».

1.2. Програмно-цільова активність:

- забезпечення прозорості реалізації регіональних програм Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей, які стосуються розвитку інфраструктури, шляхом опублікування їхнього змісту, паспортів бюджетної програми та звіту виконання – за взірцем Чернівецької області⁸²;

<https://rm.coe.int/manual-needs-assessment-idps/16809f43da>

⁸¹ INFORM (Index for Risk Management) / UNDP Geneva. URL: <https://www.europe.undp.org/content/geneva/en/home/partnerships/inform--index-for-risk-management-.html>

⁸² Регіональні програми: Чернівецька обласна військова адміністрація. URL: <https://bukoda.gov.ua/documents/regionalni-programi>

- розробка регіональних програм розвитку гірських територій на 2023-2025 роки (за прикладом Івано-Франківської області, яка розпочала процес розробки програми в лютому 2023 року та з врахуванням досвіду Львівської області, яка реалізувала Стратегію розвитку гірських територій на 2018-2022 роки) з передбаченням пріоритетів розвитку соціальної інфраструктури, орієнтованої на збереження людського потенціалу в переважно сільських поселеннях (частка сіл серед гірських територій складає близько 95 %);

- активна участь у розробці Державної програми розвитку регіону Українських Карпат з врахуванням результатів досягнення Програми на 2020-2022 роки⁸³ (проєкт «Програма регіонального розвитку «Розвиток макрорегіону Українських Карпат» у Плані Відновлення України) з включенням пріоритетів розвитку соціальної інфраструктури, що враховують специфіку різних територій – високогірних (понад 600 м), гірських, низинних;

- активна участь у розробці макрорегіональної стратегії ЄС для Карпатського регіону з метою визначення пріоритетів розвитку інфраструктури гірських територій з важкою транспортною доступністю (передбачено в Державній програмі розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки та Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки⁸⁴);

- активна участь та взірцевий приклад щодо реалізації заходів Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки в частині захисту об'єктів культурної спадщини, так як регіон володіє значним історико-культурним потенціалом. Такими заходами згідно програми мають бути: інвентаризація об'єктів культурної спадщини; забезпечення публічності електронного реєстру об'єктів культурної спадщини; розроблення історико-архітектурних опорних планів з межами використання зон охорони об'єктів культурної спадщини; посилення проактивної позиції регіональних органів охорони культурної спадщини з неприпустимістю мовчазної згоди на незаконні забудови, інші деструктивні впливи на об'єкти культурної спадщини;

- затвердження регіональних програм забезпечення антитерористичного та протидиверсійного захисту важливих державних об'єктів, місць масового перебування людей, об'єктів критичної й транспортної інфраструктури на визначений період (за досвідом м. Хмельницький, який таку програму приймав на 2017-2018 і 2021-2022 роки⁸⁵);

- перегляд регіональних програм підтримки індивідуального житлового будівництва на селі «Власний дім» з додатковими можливостями для ВПО. В

---

⁸³ Про затвердження Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 880 від 20.10.2019 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-rozvitku-regionu-ukrayinskih-karpat-na-20202022-roki-i201019>

⁸⁴ Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 408 від 14.04.2021 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-rozvitku-transkordonnogo-sl40421>

⁸⁵ Про затвердження Програми забезпечення антитерористичного та протидиверсійного захисту важливих державних об'єктів, місць масового перебування людей, об'єктів критичної та транспортної інфраструктури м. Хмельницького на 2021-2022 роки: Рішення Хмельницької міської ради №5 від 21.04.2021 року: Хмельницька міська рада. URL: <https://khm.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-programy-zabezpechennya-antyterorystychnogo-ta-protydiversiyynogo-1>

областях Карпатського регіону діють відповідні програми в Закарпатській⁸⁶, Івано-Франківській (відсутня онлайн-версія програми), Львівській⁸⁷, Чернівецькій⁸⁸ областях на 2021-2025 роки. У 2022 році в умовах воєнного стану було внесено зміни до програм у частині обсягів фінансування. ВПО визначено серед тих, хто може отримувати пільгові кредити на рівні з іншими групами населення. Натомість надання їм додаткових преференцій дозволить дійсно вирішити проблему депопуляції сільських, особливо гірських, територій Карпат шляхом підтримки ВПО, які мають реальний потенціал інтеграції. Це послабить соціальні проблеми та спонукатиме до досягнення мети програми «Власний дім».

1.3. Інституційні вдосконалення:

- активізація діяльності центрів стратегічного планування й розвитку міст – агенцій регіонального і місцевого економічного розвитку (у Плані Відновлення України одним з проєктів є «Зміцнення інституційної спроможності агенцій регіонального розвитку», що вказує на недоліки функціонування даних інститутів), громадських організацій загальнодержавного (Асоціація міст України, Українська асоціація районних та обласних рад, Асоціація просторових планувальників-Рада урбаністів Національної спілки архітекторів України та ін.), регіонального (Асоціація органів місцевого самоврядування «Єврорегіон Карпати-Україна» та ін.) і місцевого (Інститут міста Львів та ін.) рівнів;

- підтримка ініціатив громадських організацій, що спрямовані на посилення співробітництва областей Карпатського регіону, як от проєкт «Сталий розвиток Українських Карпат» за ініціативи Української асоціації районних та обласних рад в рамках діяльності Ресурсного центру зі сталого місцевого розвитку у партнерстві з Польщею⁸⁹;

- стимулювання діяльності європейських об'єднань територіального співробітництва (за прикладом об'єднання «Тиса», яке створене за участі громад Закарпаття 2015 року), що дозволить поєднати зусилля транскордонних громад у вирішенні проблем та розвитку інфраструктури;

- забезпечення прозорості діяльності територіальних представництв Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України через утворення громадських рад;

- забезпечення прозорості діяльності управлінь Державної інспекції архітектури та містобудування України (ДІАМ) в областях (як нового «некорупційного» органу);

---

⁸⁶ Обласна цільова програма «Власний дім» на 2021-2025 роки: Розпорядження начальника Закарпатської військової адміністрації №884 від 9.12.2022 року. URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/uploads/public/63a/035/966/63a0359669d30426225747.pdf>

⁸⁷ Комплексна програма надання житлових кредитів окремим категоріям громадян у Львівській області на 2021-2025 роки: Рішення Львівської обласної ради №58 від 18.02.2021 року. URL: https://lv.molod-kredit.gov.ua/images/DOCUMENTS/ZhYTLOVI-PROHRAMY/kompleksna_programa_oblast_2021_2025.doc

⁸⁸ Комплексна програма «Власний дім» на 2021-2025 роки: Рішення Чернівецької обласної ради №11-2/21 від 30.03.2021 року. URL: <https://bukoda.gov.ua/storage/app/sites/23/uploaded-files/fond.pdf>

⁸⁹ Сталий розвиток гірських територій Українських Карпат: Ресурсний центр зі сталого місцевого розвитку. URL: <https://rozvytok.in.ua/rozvytok-hirskykh-terytorii-ukrainskykh-karpat?lang=ukr&tip=osn&tipn=Page&page=1>

- посилення громадського контролю за природоохоронними заходами, техногенними впливами на екосистеми, наслідком чого є загрози інфраструктурним об'єктам (пріоритет – вирубка лісів).

1.4. Розвиток інфраструктури воєнної економіки:

- створення мережі центрів ветеранського розвитку на базі закладів вищої освіти (один з пріоритетів Плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік⁹⁰);

- підтримка громадських ініціатив допомоги ВПО. Наприклад, громадська ініціатива «Спадщина.UA» передбачає викуплення старих будинків та їхню ревіталізацію. Такий досвід здобутий у Львівській області (смт Поморяни, с. Волове). Середня вартість викуплення будинку – 1-4 тис. дол. США, продажу після ревіталізації – 7-14 тис. дол. США. З 2022 року попит на купівлю ревіталізованих будинків у сільських громадах значно зріс, так як їх купують переважно ВПО (додатковий попит формують особи, які працюють дистанційно). Такого роду громадські ініціативи є результативними, оскільки не лише дозволяють вирішувати питання забезпечення житлом ВПО, але й відповідають ментальним особливостям українця-господаря (зв'язок із землею). Проєкти з ревіталізації старих будинків є відмінним способом підтримки сільських територій (у тому числі гірських) Карпатського регіону, в яких наявна мінімальна соціальна інфраструктура (транспортна доступність, зв'язок та ін.);

- популяризація можливостей пільгового кредитування в рамках програми «ЄОселя», яка почала реалізуватись в Україні з жовтня 2022 року. Станом на квітень 2023 року кількість виданих кредитів на Карпатський регіон складає менше 12 % з найменшою кількістю для Чернівецької області – 7 кредитів (частка м. Київ та Київської області – майже 35 %) ⁹¹;

- активізація діяльності регіональних профспілкових організацій (Закарпатської обласної ради профспілок, Ради профспілок Івано-Франківської області, Об'єднання профспілок Львівщини, Чернівецької обласної ради профспілок) у представництві інтересів зайнятих сфер критичної і соціальної інфраструктури. Оголошення проблем має коруватись галузевими підрозділами обласних профспілок. Для прикладу, до Об'єднання профспілок Львівщини входять: Львівська обласна організація профспілки працівників житлово-комунального господарства, місцевої промисловості, побутового обслуговування населення України; Львівська обласна організація профспілки працівників автомобільного транспорту та шляхового господарства України; Львівська обласна організація профспілки працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів України. Галузеві профспілки, що найбільше орієнтуються в проблемах зайнятих, мають їх піднімати на рівні органів влади. Мотивація та належна оплата праці зайнятих у життєзабезпечуючих сферах під час війни та післявоєнної відбудови мають відповідати ролі даних сфер для суспільства й регіонів.

---

⁹⁰ Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.03.2023 року № 221-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-priorytetnykh-dii-uriadu-na-2023-rik-221r-140323>

⁹¹ ЄОселя. URL: <https://ukrfinzhytlo.in.ua/>

1.5. Аналітичні й планувальні вдосконалення:

- завершення розробки комплексних планів просторового розвитку територій громад як основи планування розвитку соціальної інфраструктури;
- розробка методики оцінювання прозорості реалізації інфраструктурних проєктів з перспективою її апробації для інших регіонів України з метою викорінення різних схем нецільового використання коштів;

- моніторинг інфраструктурної вразливості до природно-кліматичних впливів, особливо гірських громад, які потерпають від паводків й інших природних лих, та вироблення на цій основі регіональних планів інфраструктурної резилентності;

- моніторинг навантаження на соціальну інфраструктуру з врахуванням доступності послуг різним категоріям постійного населення (у тому числі особам з обмеженими можливостями) та з врахуванням додаткового навантаження з боку ВПО і туристів:

- щорічні звіти профільних департаментів та управлінь обласних державних адміністрацій щодо доступності послуг освіти, охорони здоров'я, транспорту, зв'язку, культури, спорту, торгівлі, харчування (позитивний приклад – форма звіту «Інформація про доступність транспорту та об'єктів транспортної інфраструктури для осіб з інвалідністю у Закарпатській області», який можна взяти за основу для моніторингу і звітування щодо різних категорій населення⁹²);

- моніторинг відповідності інфраструктури охорони здоров'я потребам воєнного часу, реабілітації військовослужбовців на засадах професіоналізму, гідності і поваги (неприпустимість ситуацій, як скандал у м. Львів, коли лише після розголосу та втручання волонтерів частково вдалось покращити ситуацію⁹³);

- завершення формування Національної бази даних енергетичних та експлуатаційних характеристик будівель, в чому обласні державні адміністрації брали активну участь у 2021 році, як основи для розроблення середньострокових планів впровадження енергоефективних заходів⁹⁴.

1.6. Забезпечення інфраструктурної резилентності:

- формування інфраструктурних резервів на випадок форс-мажорних обставин, наприклад, ліжкомісць у закладах охорони здоров'я при пандемії, необхідності надання послуг населенню з регіонів гірших безпекових умов;

- визначення додаткових заходів захисту населення та спеціальної соціальної інфраструктури в зонах спостереження (Бурштинська ТЕС і

---

⁹² Інформація про доступність транспорту та об'єктів транспортної інфраструктури для осіб з інвалідністю у Закарпатській області станом на 17.12.2021: Закарпатська обласна військова адміністрація. URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/SPODA/dfin/211217-dep-infra-dot-in.pdf>

⁹³ Тиждневі черги і на милицях на 7-й поверх: «пекло» бюрократії для бійців у військово-медичних закладах: Радіо Свобода (3.02.2023). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/poraneni-cherhy-sluzhba-byurokratiya/32252837.html>

⁹⁴ Національна база даних енергетичних та експлуатаційних характеристик будівель: Середньострокові плани впровадження енергоефективних заходів для будівель 12 ОДА: Міністерство розвитку громад та територій України (11.08.2021). URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/energoefektivnist-ta-energozberezhennya/energetichna-efektivnist-budivel/energoefektivnist-u-gromadskih-budivlyah/nacjonalna-baza-danyh-energetychnyh-ta-eksploatacijnyh-harakterystyk-budivel-serednostrokovyi-plany-vprovadzheniya-energoefektivnyh-zahodiv-dlya-budivel-12-oda-2/>

Калуська ТЕЦ Івано-Франківської області, Добротвірська ГЕС, Новороздільська ТЕЦ, Львівська ТЕЦ-1, Новояворівська ТЕЦ Львівської області, Дністровська ГАЕС і Дністровська ГЕС-1 Чернівецької області, Теремле-Ріцька ГЕС Закарпатської області, що входять до числа електростанцій України з найвищою потужністю).

1.7. Інформаційно-координаційні заходи:

- популяризація позитивного досвіду реалізації інфраструктурних проєктів у громадах з метою активізації співробітництва інших громад та їхньої участі у міжнародних проєктах (USAID та ін.);

- відновлення щорічного Форуму місцевого розвитку та проведення в його рамках пленарної дискусії «Міжрегіональна та транскордонна співпраця в Карпатському регіоні: досягнення та перспективи розвитку гірських територій» (за досвідом 2021 року).

2. Пропозиції для областей Карпатського регіону, що враховують їхню специфіку:

2.1. Для Закарпатської області:

- визначення та програмно-стратегічне підтвердження культурно-рекреаційної інфраструктурної місії воєнної економіки, зважаючи на культурне різноманіття й унікальність регіону:

- розвиток мережі культурних хабів регіону, національно-культурних організацій з активізацією роботи щодо: а) національно-патріотичного виховання молоді; б) збереження унікальних об'єктів історико-етнокультурної спадщини (човниково-перебірне ткацтво, колочавська ріплянка, лисичівське ковальство, ізянське лозоплетиво, гуцульська бриндзя, гуцульське вовноткацтво, Петрівська субітка, народне музикування та ін.⁹⁵); в) збереження унікального природного середовища вулканічного горбогір'я, термальних джерел та ін.;

- підтримка розробки й реалізації інфраструктурних поселень громад, де розташовані сільські садиби зеленого туризму як перспективна мережа формування точок економічного зростання регіону в прив'язці до розвитку соціальної інфраструктури;

- модернізація природоохоронної інфраструктури екосистем річки Тиса та Солотвинського солерудника як головних екологічно-загрозливих локацій регіону з високим потенціалом внутрішнього й транскордонного туризму, лікування та реабілітації;

- визначення та програмно-стратегічне підтвердження транзитно-прикордонної інфраструктурної місії економіки повоєнної відбудови, так як регіон межує з 4 державами та має значний потенціал транзиту й відносної безпеки, зокрема:

- розробка нової програми розвитку транспорту, яка б включала не лише розбудову мережі автомобільних доріг, але й перспективну (повоєнну) модернізацію (аеропорт «Ужгород») та будівництво нових об'єктів авіаінфраструктури (проєкт 2021 року аеропорт «Мукачево»,

---

⁹⁵ КЗ «Обласний організаційно-методичний центр культури» Закарпатської облради. URL: <https://nks.zakfolkcenter.info/>

що вперше за роки незалежності передбачав будівництво летовища на новому місці);

- розробка окремої цільової програми та реалізація комплексу заходів щодо гірських поселень (75 % площ регіону є гірськими і близько 30 % поселень має статус гірських) для підтримки їхньої проєктно-грантової активності з метою подолання найглибших серед областей Карпатського регіону диспропорцій за дохідністю місцевих бюджетів у розрахунку на одну особу (підтверджені розрахунки останнього моніторингу соціально-економічного розвитку гірських територій 2021 року)⁹⁶;

- впровадження в роботу закладів соціального захисту нових підходів підтримки учасників бойових дій – з акцентом на АТО (ООС) та російсько-української війни (чинною є міська програма м. Ужгород щодо медичного забезпечення ветеранів, інвалідів Великої Вітчизняної війни та учасників бойових дій на 2023-2026 роки, де на першому місці фігурує «Велика Вітчизняна війна» як суперечливий для історії України і пропагандистський термін радянського періоду).

2.2. Для Івано-Франківської області:

- визначення та програмно-стратегічне підтвердження енерго-безпекової інфраструктурної місії воєнної економіки:

- реалізація пілотних проєктів в Україні щодо розробки й реалізації місцевих енергетичних планів з попередньою підготовкою фахівців з енергетичного менеджменту в органах місцевого самоврядування (один з проєктів Плану Відновлення України), так як регіон має досвід підготовки фахівців на базі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу;
- реалізація пілотних проєктів в Україні щодо будівництва NZEB (Nearly zero-energy buildings) – будівель із близьким до нульового рівнем енергоспоживання з використанням природно-кліматичних особливостей регіону та значної кількості приватних домогосподарств з сонячними електростанціями (область входить у топ-5 регіонів України за даним показником), у тому числі через гранти Державного Фонду Енергоефективності та у відповідності до Концепції реалізації державної політики у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель у частині збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії⁹⁷;
- підготовка, перепідготовка фахівців з проєктування та будівництва будівель із близьким до нульового рівнем енергоспоживання (NZEB) на базі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (Інституту архітектури, будівництва та енергетики);

---

⁹⁶ Моніторинг розвитку гірських територій: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/rozvitok-girskih-teritoriy/monitoring-uk/>

⁹⁷ Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель у частині збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії та затвердження Національного плану збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 88-р від 29.01.2020 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-realizaciyi-a88r>

- визначення та програмно-стратегічне підтвердження спортивно-інклюзивної інфраструктурної місії економіки повоєнної відбудови:

- створення флагманських спортивних об'єктів ТОП-класу, особливо в зимових видах спорту, для проведення міжнародних змагань у регіоні (проект Плану Відновлення України);
- реалізація інклюзивних інфраструктурних проєктів як прикладу впровадження нових стандартів та відповідності пріоритетам регіональної стратегії (у чинній стратегії до 2027 року низка положень стосувалась осіб з обмеженими можливостями, що не прослідковувалось для інших областей Карпатського регіону, що дає підстави віддати першість в ініціюванні інклюзивних проєктів Івано-Франківській області);
- розвиток інфраструктури масового і професійного спорту з використанням розбудованих веломереж, лижного спорту;

- активізація інструментарію співробітництва м. Івано-Франківськ як центру нової територіальної громади з реалізацією спільних інфраструктурних проєктів з іншими громадами;

- реалізація пілотної в Україні програми публічної муніципальної оренди (у відповідності до проєкту «Запровадження неприбуткового орендного житла» Плану Відновлення України), так як у м. Івано-Франківськ є найнижчою в Карпатському регіоні вартість купівлі й оренди житла, відтак сфера потребує стимулювання розвитку й формування конкурентного середовища.

2.3. Для Львівської області:

- стимулювання затвердження документів просторового планування поселень, оскільки в області найнижча у Карпатському регіоні частка громад з відповідними документами, у тому числі з метою завершення розробки комплексних планів просторового розвитку територій громад як основи планування розвитку соціальної інфраструктури;

- визначення та програмно-стратегічне підтвердження медико-реабілітаційної інфраструктурної місії воєнної економіки (відповідає владним заявам воєнного часу), що вимагає розвитку інфраструктури охорони здоров'я та рекреації;

- визначення та програмно-стратегічне підтвердження креативно-цифрової інфраструктурної місії економіки повоєнної відбудови:

- розробка й впровадження цифрових інфраструктурних технологій як результату взаємодій інститутів інформаційно-комунікаційного й науково-освітнього середовища;
- розвиток інфраструктури культурно-мистецького і молодіжного середовища, що є основою формування креативного класу;

- ініціювання транспортних екологічних інновацій, зокрема через організацію на базі концерну «Електрон» виробництва електробусів для перспективного використання у містах-агломераціях та збереження виробничого й інноваційного потенціалу підприємства з тривалою історією (проект «Elektrobus» Плану Відновлення України);

- розвиток інфраструктури масового професійного спорту зі створенням флагманських спортивних об'єктів ТОП-класу, зважаючи на найкращу

інфраструктуру міжнародного сполучення серед областей Карпатського регіону (Міжнародний аеропорт «Львів» імені Данила Галицького), в яких навіть відсутні функціональні аеропорти;

- розвиток інфраструктури м. Львів як агломерації (визначення таким міста згідно Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки), освітнього і культурного центру з підвищеним навантаженням на соціальну інфраструктуру;

- активізація інструментарію співробітництва м. Львів як адміністративного центру нової територіальної громади та агломерації з реалізацією спільних інфраструктурних проєктів з іншими громадами (позитивна ініціатива – перший проєкт такого типу в Україні Львівської громади як агломерації та сусідньої Бібрської громади – з укладенням договору спільного фінансування й утримання комунальної установи Інклюзивно-ресурсного центру⁹⁸).

2.4. Для Чернівецької області:

- визначення та програмно-стратегічне підтвердження торговельної інфраструктурної місії воєнної економіки:

- модернізація торговельної інфраструктури регіону з ядром найбільшого на Буковині Калинівського ринку (до 2022 року діяла міська програма «Калинівський ринок», що підтверджує його виняткове значення для економіки регіону);

- визначення та програмно-стратегічне підтвердження природоохоронної інфраструктурної місії економіки повоєнної відбудови:

- визначення екологічних стандартів розбудови інфраструктури як регіону з найнижчим рівнем забруднення;
- впровадження нових підходів до використання рекреаційних територій (26 % територій області належать до природно-заповідного фонду, що є найвищим показником у Карпатському регіоні), зокрема глемпінгів, зелених садиб, еко-просторів та ін.;

- розробка регіональної програми розбудови інфраструктури в контексті розвитку економіки сільських територій – 1) сільського господарства, так як воно забезпечує найвищу додану вартість для області (понад 20 %), відтак актуально підвищувати інвестиційну привабливість сіл для розвитку інфраструктури зберігання, сортування й переробки сільськогосподарської продукції та подолання довоєнного статусу дотаційного регіону з сільськогосподарською спеціалізацією; 2) сільського й зеленого туризму, так як території володіють унікальним історико-культурним і природним потенціалом;

- планування спільної діяльності щодо розбудови природоохоронної й рекреаційної інфраструктури в рамках відновлення діяльності єврорегіону «Верхній Прут», учасником якого область є разом з Румунією і Молдовою;

- планування посилення транзитного потенціалу регіону з перспективним розвитком комунального підприємства «Міжнародний аеропорт «Чернівці» імені Леоніда Каденюка»;

---

⁹⁸ Початок співпраці в рамках агломерацій: готують перший в Україні договір співробітництва між центром потенційної агломерації і сусідньої з ним громади: Децентралізація (7.03.2023). URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16208>

- визначення потенціалу співробітництва з Молдовою як державою з невирішеним питанням невизнаної Придністровської Молдавської Республіки та підвищеними безпековими загрозами;

- визначення заходів посиленої резилентності Дністровської ГАЕС у рамках розбудови як однієї з найбільших у світі гідроакумлювальних електростанцій.

Пріоритети розвитку соціальної інфраструктури Карпатського регіону доцільно узагальнити в інфраструктурній місії для кожної області та регіону в цілому (табл. 14).

Таблиця 14

Інфраструктурна місія Карпатського регіону України

Інфраструктурна місія	Закарпатська область	Івано-Франківська область	Львівська область	Чернівецька область
Загальна	Якісна інфраструктура освітнього, медико-реабілітаційного, культурного, спортивного, рекреаційного, природоохоронного призначення для забезпечення внутрішніх потреб розвитку людського потенціалу з врахуванням інфраструктурних втрат регіонів бойових дій, потреби зниження міграції молоді та потенціалу рееміграції «втікачів від війни»			
Воєнної економіки	Культурно-рекреаційна	Енерго-безпекова	Медико-реабілітаційна	Торговельна
Економіки повоєнної відбудови	Транзитно-прикордонна	Спортивно-інклюзивна	Креативно-цифрова	Природоохоронна

Джерело: узагальнено автором

Інфраструктурна місія регіону не відкидає значення комплексного розвитку різних сфер соціальної інфраструктури, адже кожна з них виконує певне завдання у задоволенні потреб населення. Інфраструктурна місія вказує на ті сфери, розвиток яких відповідає здобуткам, потребам і потенціалу регіону. З огляду на наслідки повномасштабної війни, інфраструктурна місія регіону також має включати його участь у балансуванні втрат інфраструктурних об'єктів в інших регіонах, що важливі для розвитку людського потенціалу. Особливо чутливими є об'єкти культури й спорту, належне фінансування яких відображає рівень розвитку держави. Регіони з кращими безпековими умовами мають брати на себе місію, наскільки це можливо, компенсувати інфраструктурні втрати інших регіонів, щоб населення, особливо молодь, не обирало еміграцію, а могло реалізувати свій потенціал в Україні. Інфраструктурна місія, базована на концепції внутрідержавної компенсації втрат – це один з проявів національної єдності та взаємодопомоги в усіх сферах.

ВИСНОВКИ

Нам не можна втрачати надії на кращі часи.
Замість того, аби зневіритися – беріться до роботи.
Блаженніший Любомир Гузар

Результати дослідження розвитку соціальної інфраструктури України та Карпатського регіону в довоєнний період та під час повномасштабної війни дали змогу зробити основні висновки-акценти:

1. Неприпустимою є централізація влади, в тому числі щодо розвитку соціальної інфраструктури, що підвищує ризики збереження корупційних схем. Має зберігатись виключно курс на децентралізацію влади.

2. Визначення пріоритетів розвитку соціальної інфраструктури – прерогатива органів регіональної влади, а розробка й реалізація проектів – територіальних громад та органів місцевого самоврядування.

3. Розвиток соціальної інфраструктури має бути не ціллю, а інструментом людського та економічного розвитку територій.

4. Розвиток соціальної інфраструктури воєнної економіки має бути інструментом зниження потенціалу еміграції, чинником поточної і перспективної рееміграції, відновлення й активізації економічної активності регіонів.

5. В умовах воєнної економіки розвиток соціальної інфраструктури має відбуватись у тісній прив'язці до соціальних (збереження людського потенціалу, створення нових робочих місць, формування комунікаційних мереж) та економічних (розвиток підприємництва, самозайнятості й підвищення дохідності місцевих бюджетів) результатів.

6. У період повоєнної відбудови розвиток соціальної інфраструктури має базуватись на чіткому розумінні інфраструктурної місії регіонів і громад.

7. Карпатський регіон в умовах довгострокових безпекових викликів має сформувати інфраструктурну місію розбудови якісної інфраструктури освітнього, медико-реабілітаційного, культурного, спортивного, рекреаційного, природоохоронного призначення для забезпечення внутрішніх потреб розвитку людського потенціалу з врахуванням інфраструктурних втрат регіонів бойових дій та потреби зниження міграційних втрат молоді.

8. Для областей Карпатського регіону, особливо Закарпатської і Чернівецької областей, важливо забезпечувати трансформацію потенціалу людського розвитку в економічні результати, так як області залишаються найменш розвинутими в Україні з численними природоохоронними проблемами. Тому розвиток їхньої соціальної інфраструктури має бути в прив'язці до економічних результатів.

9. Області й міста Карпатського регіону з нижчими інфраструктурними втратами та розвинутим громадянським суспільством мають стати прикладом боротьби з корупційними практиками розбудови соціальної інфраструктури.

Подальше регулювання розвитку соціальної інфраструктури на всіх рівнях має здійснюватись на засадах проактивної політики. Це дозволить перейти до стратегічного планування розбудови соціальної інфраструктури в рамках інфраструктурної місії регіонів та з дотриманням національних інтересів безпеки, євроінтеграції й сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична записка щодо виконання у 2021 році Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/analiz_dp_2021.docx
2. Бабич Ю. Ситуація неоднорідна: як змінилися ціни на купівлю та оренду житла в Україні: 24. Недрукований текст. URL: https://realestate.24tv.ua/skilki-koshchuye-zhitlo-ukrayini-situatsiya-rinku-orendi-tsini_n2158657
3. Васильців Т. Г. (ред.). Екологічне та соціальне середовище якості життя населення Карпатського регіону України: виклики та інструменти покращення: наукове видання / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів. 2021. 149 с.
4. Велике будівництво. Програма Президента України. URL: <https://bigbud.kmu.gov.ua/>
5. Впровадження контрактів на основі кінцевих результатів в Україні. Досвід та перспективи розвитку: НАДУ (13.11.2019). URL: <https://nadu.com.ua/vprovadzhennya-kontraktiv-na-osnovi-kinczevih-rezultativ-v-ukra%D1%97ni-dosvid-ta-perspektivi-rozvitku/>
6. Дванадцять (12) млрд грн очікують області від Державної програми розвитку регіону українських Карпат: Galinfo (7.09.2019). URL: https://galinfo.com.ua/news/12_mlrld_grn_ochikuyut_oblasti_vid_derzhavnoi_programy_rozvytku_regiону_ukrainskyh_karpat_na_20202022_roky_325482.html
7. Де в Україні найдорожча оренда житла: дані Держстату: Finance.ua (15.02.2023). URL: <https://news.finance.ua/ua/de-v-ukraini-naydorozhcha-orenda-zhytla-dani-derzhstatu>
8. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на розроблення комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України № 853 від 28.07.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/853-2021-%D0%BF#Text>
9. Донецьчина посіла перше місце в Україні за ефективністю реалізації програми «Велике будівництво»: Велике будівництво (21.01.2022). URL: <https://dn.gov.ua/news/donechchina-posidaye-pershe-misce-v-ukrayini-za-efektivnistyu-realizaciyi-programi-velike-budivnictvo>
10. Екологічний рейтинг регіонів України 2022: Фокус (2.02.2022). URL: <https://focus.ua/uk/ratings/504721-ekologicheskij-reyting-oblastey-ukrainy-2021>
11. Єдиний веб-портал використання публічних коштів. URL: <https://spending.gov.ua/new/>
12. «Оселя». URL: <https://ukrfinzhytlo.in.ua/>
13. Звіт по виконанню у 2020 році Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/zvit-po-vykonannu-u-2020-roczni-derzhavnoyi-programy-rozvytku-regionu-ukrainskyh-karpat-na-2020-%E2%80%93-2022-roky.pdf>

14. Звіт про внутрішні переміщення в Україні за 10 тур. Облік внутрішнього переміщення. Обласний та районний рівень (26.08.2022): IOM. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/DTM%20Ukraine_Rd%2010%20-%2019August_Recorded_IDP_21_Oblasts_2022_Public_Raion_Ukr.pdf
15. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації. Аналітичне дослідження / ГО «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень», Фонд імені Фрідріха Еберта. Ред. Садчикова І., Коваль М. Київ, 2017. 108 с.
16. Карта Відновлення. URL: <https://bigbud.kmu.gov.ua/>
17. КЗ «Обласний організаційно-методичний центр культури» Закарпатської облради. URL: <https://nks.zakfolkcenter.info/>
18. Кобзін Д., Левкіна Г., Луньова О., Черноусов А., Щербань С. Методичний посібник з оцінювання потреб ВПО у громадах. Харків, Харківський інститут соціальних досліджень, 2020. 246 с. URL: <https://rm.coe.int/manual-needs-assessment-idps/16809f43da>
19. Комплексна програма «Власний дім» на 2021-2025 роки: Рішення Чернівецької обласної ради №11-2/21 від 30.03.2021 року. URL: <https://bukoda.gov.ua/storage/app/sites/23/uploaded-files/fond.pdf>
20. Комплексна програма надання житлових кредитів окремим категоріям громадян у Львівській області на 2021-2025 роки: Рішення Львівської обласної ради №58 від 18.02.2021 року. URL: https://lv.molodkredit.gov.ua/images/DOCUMENTS/ZhYTLOVI-PROGRAMY/kompleksna_programa_oblast_2021_2025.doc
21. Маркуц Ю. Ремонт та будівництво у регіонах. Як розподілили кошти ДФРР у 2021 році? Економічна правда (7.06.2021). URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/06/7/674704/>
22. Місто України – національний вибір. URL: <https://mistoua.com.ua/>
23. Моніторинг розвитку гірських територій: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/rozvitok-girskih-teritoriy/monitoring-uk/>
24. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2021 рік / Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/rejtyngova-oczinka-za-2021-rik-prezentacijni-materialy.pdf>
25. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України / Харківській національній університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України. URL: <https://science.kname.edu.ua/index.php/uk/naukova-diyalnist/monitoringh-sotsialno-ekonomichnoho-rozvytku-rehioniv-ukrainy>
26. На Міжнародній конференції у Швейцарії Олексій Чернишов презентував План регіонального відновлення та розвитку України: Урядовий портал (5.07.2022). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/na-mizhnarodnii-konferentsii-u-shveitsarii-oleksii-chernyshov-prezentuvav-plan-rehionalnoho-vidnovlennia-ta-rozvytku-ukrainy>

27. Національна база даних енергетичних та експлуатаційних характеристик будівель: Середньострокові плани впровадження енергоефективних заходів для будівель 12 ОДА: Міністерство розвитку громад та територій України (11.08.2021). URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/energoefektivnist-ta-energozberezhennya/energetichna-efektivnist-budivel/energoefektivnist-u-gromadskih-budivlyah/nacziionalna-baza-danyh-energetychnyh-ta-ekspluatacijnyh-harakterystyk-budivel-serednostrokovyi-planu-vprovadzhennya-energoefektivnyh-zahodiv-dlya-budivel-12-oda-2/>

28. Обласна цільова програма «Власний дім» на 2021-2025 роки: Розпорядження начальника Закарпатської військової адміністрації №884 від 9.12.2022 року. URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/uploads/public/63a/035/966/63a0359669d30426225747.pdf>

29. Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/>

30. Оцінка збитків та потреб на відновлення: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/oczinka-zbytkiv-ta-potreb-na-vidnovlennya/>

31. Оцінювання потреб України у сфері освіти: Підсумковий звіт (6.05-24.06.2022): Міністерство освіти і науки України. URL: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/nas_education_20220624_ukr_corrected.pdf

32. План Відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>

33. Порядок створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України № 646 від 22.09.2016 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MN019624>

34. Поскробок Ю. Рейтинг українських міст за вартістю життя: де найдешевше, а де найдорожче: 24 канал (27.09.2020). URL: https://24tv.ua/rejting-mist-ukrayini-2020-tsini-na-yizhu-alkogol-likibenzin_n1422077

35. Початок співпраці в рамках агломерацій: готують перший в Україні договір співробітництва між центром потенційної агломерації і сусідньої з ним громади: Децентралізація (7.03.2023). URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16208>

36. Про визначення формату електронних документів комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади, генерального плану населеного пункту, детального плану території: Постанова Кабінету Міністрів України № 632 від 09.06.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-2021-%D0%BF#Text>

37. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель: Закон України № 711-IX від 17.06.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text>

38. Про внесення змін до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» щодо вдосконалення механізму соціального захисту населення, яке проживає на території зони спостереження: Закон України № 4717-VI від 17.05.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4717-17#Text>

39. Про внесення змін до переліку населених пунктів, яким надається статус гірських: Постанова Кабінету Міністрів України № 364 від 14.04.2021 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-pereliku-naselenih-punktiv-yakim-nadayetsya-status-t140421>
40. Про Генеральну схему планування території України: Закон України № 3059-III від 7.02.2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3059-14#Text>
41. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України № 2322-IX від 20.06.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
42. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 220 від 4.03.2023 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoi-antukoruptsiinoi-prohramy-na-20232025-t40323>
43. Про затвердження Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 880 від 20.10.2019 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-rozvitku-regionu-ukrayinskih-karpat-na-20202022-roki-i201019>
44. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 408 від 14.04.2021 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-rozvitku-transkordonnogo-s140421>
45. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 695 від 05.08.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
46. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 1001 від 21.07.2006 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF#Text>
47. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 6.08.2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF/print1446542150663211#n11>
48. Про затвердження Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу: Постанова Кабінету Міністрів України № 357 від 14.04.2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-2010-%D0%BF#Text>
49. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.03.2023 року № 221-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-priorytetnykh-dii-uriadu-na-2023-rik-221r-140323>
50. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України № 326 від 20.03.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>

51. Про затвердження Порядку відбору проектів, які будуть реалізовані в рамках програми «Велике будівництво»: Постанова Кабінету Міністрів України № 1214 від 9.12.2020 року (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1214-2020-%D0%BF#Text>

52. Про затвердження Програми забезпечення антитерористичного та протидиверсійного захисту важливих державних об'єктів, місць масового перебування людей, об'єктів критичної та транспортної інфраструктури м. Хмельницького на 2021-2022 роки: Рішення Хмельницької міської ради №5 від 21.04.2021 року: Хмельницька міська рада. URL: <https://khm.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-programy-zabezpechennya-antyterorystychnogo-ta-protydyversiynogo-1>

53. Про землеустрій: Закон України № 858-IV від 22.05.2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#n1107>

54. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій ...: Закон України № 2923-IX від 23.02.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text>

55. Про критичну інфраструктуру: Закон України № 1882-IX від 16.11.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>

56. Про Методичні рекомендації щодо розроблення та реалізації регіональних, районних, міських та селищних програм реформування і розвитку житлово-комунального господарства територіальних громад: Наказ Державного комітету з питань житлово-комунального господарства № 222 від 15.12.2004 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN11799>

57. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України № 3038-VI від 17.02.2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

58. Про статус гірських населених пунктів в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України № 56/95-ВР від 15.02.1995 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/95-%D0%B2%D1%80#Text>

59. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель у частині збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії та затвердження Національного плану збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 88-р від 29.01.2020 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-realizaciyi-a88r>

60. Про схвалення Концепції розвитку гірських територій українських Карпат: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 232-р від 3.03.2019 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-rozvitku-girskih-teritorij-ukrayinskih-karpat->

61. Про схвалення Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1009-р від 6.12.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-2017-%D1%80#Text>

62. Програма «Житлові приміщення для внутрішньо переміщених осіб»: 475 родин вже придбали житло за пільговою іпотекою: Урядовий портал (16.11.2022). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/programa-zhitlovi->

primishchennya-dlya-vnutrishno-peremishchenih-osib-475-rodin-vzhe-pridbali-zhitlo-za-pilgovoyu-ipotekoyu

63. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери містобудівної діяльності № 5655 від 11.06.2021 року: Верховна Рада України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72212

64. Проект Закону про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації № 7198 від 24.03.2022 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39283>

65. Прозорість та фінансове здоров'я 50 найбільших міст та 24 регіонів. URL: <http://surl.li/flvxu>

66. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат від 22.05.2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164#Text

67. Рамкова угода між Урядом України та Урядом Королівства Данія щодо загальних умов та процедур, організаційних заходів та фінансових умов реалізації програми Danida Business Finance в Україні від 14.03.2019 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208_002-19#Text

68. Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області на період 2021-2027 років: Рішення сесії Закарпатської обласної ради № 1840 від 1.10.2020 року. URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/Economics/201001-1840p.pdf>

69. Регіональні програми: Чернівецька обласна військова адміністрація. URL: <https://bukoda.gov.ua/documents/regionalni-programi>

70. Рейтинг прозорості 100 міст України: Transparent Cities. URL: <https://transparentcities.in.ua/transparency-rating>

71. Рейтинги міст України – сьоме муніципальне опитування IRI: Міжнародний республіканський інститут. Рейтинг, 2021. URL: <https://iri.org.ua/sites/default/files/editor-files/Rating%20of%20Ukrainian%20cities%202021.pdf>

72. Розподіл коштів ДФРР: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/derzhavniy-fond-regionalnogo-rozvitku/rozpodil-koshtiv-dfrr/>

73. Розрахунок індексу регіонального людського розвитку: Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/rozrahunok-indeksu-regionalnogo-lyudskogo-rozvytku/>

74. Сталий розвиток гірських територій Українських Карпат: Ресурсний центр зі сталого місцевого розвитку. URL: <https://rozvytok.in.ua/rozvytok-hirskykh-terytorii-ukrainskykh-karpat?lang=ukr&tip=osn&tipn=Page&page=1>

75. Стан виконання державних цільових програм у 2020 році / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, 2021. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=596b21d3-ca3d-411e-aaf5->

65773ba21e56&title=StanVikonanniaDerzhavnikhTsilovikhProgramU2020-Rotsi

76. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року: Рішення сесії Чернівецької обласної ради № 1-36/20 від 4.02.2020 року. URL: <https://bukoda.gov.ua/storage/app/sites/23/uploaded-files/strategiya-chernivetska-2027.pdf>

77. Стратегія розвитку гірських територій Львівської області на 2018-2022 роки. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/Strategiya-rozvitku-girskih-teritoriy-Lvivskoyi-oblasti-na-2018-2022-roki.pdf?__cf_chl_tk=J_CuO8HLXbpD8_3E9x_B6LKM2N_gGqnq9I0hgowjppjQ-1678538360-0-gaNycGzNC_s

78. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки: Рішення Івано-Франківської обласної ради № 1381-34/2020 від 21.02.2020 року. URL: <https://www.if.gov.ua/storage/app/sites/24/documentu-2021/10-06-2021-strategiya-rozvitku-ivano-frankivskoi-oblasti-na-2021-2027-roki.pdf>

79. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 років: Рішення сесії Львівської обласної ради № 945 від 24.12.2019 року. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-rozvytku-lvivskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-rokiv.pdf>

80. Тижневі черги і на милицях на 7-й поверх: «пекло» бюрократії для бійців у військово-медичних закладах: Радіо Свобода (3.02.2023). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/poraneni-cherhy-sluzhba-byurokratiya/32252837.html>

81. Ткачук А., Третяк Ю. Про відновлення та регіональний розвиток після війни: Інститут громадянського суспільства (14.06.2022). URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/>

82. Фінансова угода «Програма з відновлення України» між Україною та Європейським інвестиційним банком від 9.12.2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971_002-20#top

83. Фінансова угода між Україною та Європейським Інвестиційним Банком проект «Програма розвитку муніципальної інфраструктури України»: Закон України № 975-VIII від 3.02.2016 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971_020#n929

84. Шевченко О. В., Бахур Н. В. Удосконалення функціонування Державного фонду регіонального розвитку: Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-09/dfrr.pdf>

85. Які рекорди встановили області України у 2021 році: Слово і Діло (4.01.2022). URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/01/04/infografika/suspilstvo/yaki-rekordy-vstanovyly-oblasti-ukrayiny-2021-roczy>

86. Advantage Ukraine. URL: <https://advantageukraine.com/>

87. Cost of Living: NUMBEO. URL: <https://www.numbeo.com/cost-of-living/>

88. DREAM. URL: <https://dream.gov.ua/>

89. INFORM (Index for Risk Management) / UNDP Geneva. URL: <https://www.europe.undp.org/content/geneva/en/home/partnerships/inform--index->

for-risk-management-.html

90. Investing in inclusive, resilient and sustainable social infrastructure in Europe: the CEB's experience. Technical Brief, 2020. URL: https://coebank.org/media/documents/TB_Investing_in_inclusive_resilient_sustainable_social_infrastructure_in_Europe.pdf

91. Minimum space standards: Designing Buildings (10.11.2022). URL: https://www.designingbuildings.co.uk/wiki/Minimum_space_standards

92. Panel-Beschreibung: International Expert Conference on the Recovery, Reconstruction and Modernisation of Ukraine: The Federal Cabinet or Federal Government (Germany). URL: <https://www.g7germany.de/resource/blob/997532/2137062/9f15702dbc268bb2123413b96a492814/2022-10-21-ukr-konferenz-panel-beschreibung-deutsch-data.pdf?download=1>

93. RISE Ukraine. URL: <https://www.rise.org.ua/ua#principle>

**Проекти і заходи Плану Відновлення України
щодо розвитку соціальної інфраструктури**

Напрямок	Проект/захід, національна програма
Аналітика, моніторинг та реєстри інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> - «Розвиток та модернізація Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (ЄДЕССБ)» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Створення Єдиного державного адресного реєстру України та національного реєстру будівель та споруд» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Створення Національної бази даних енергетичних та експлуатаційних характеристик будівель» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Євбудова (1 черга)» програми «Основи відновлення: Цифрова держава» - «Повідомлення про пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна та заява про компенсацію за пошкоджені або знищені об'єкти нерухомого майна (1 черга)» програми «Основи відновлення: Цифрова держава» - «Оцінка ушкоджень / руйнувань об'єктів духовного значення та культурної спадщини етнічних та релігійних спільнот України» програми «Розвиток систем культури та спорту» - «Створення переліку об'єктів духовного значення та культурної спадщини етнічних та релігійних спільнот України, що постраждали внаслідок російсько-української війни» програми «Розвиток систем культури та спорту» - «Створення реєстру релігійних організацій України (РРОУ)» програми «Розвиток систем культури та спорту»
Аналітика й моніторинг потреб вразливого населення	<ul style="list-style-type: none"> - «Загальний аналіз доступності публічних об'єктів (відкритих для громадськості) для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення» програми «Забезпечення ефективної соціальної політики» - «Дослідження ситуації щодо переміщених осіб за регіонами (внутрішня і зовнішня міграція)» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Система оцінки потреб ВПО» програми «Основи відновлення: Зміцнення інституційної спроможності» - «Єдиний державний реєстр громадян потребуючих житла» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Створення та функціонування системи проведення моніторингу і оцінки державної регіональної політики, у тому числі на основі єдиної інтегрованої геоінформаційної системи проведення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і громад» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Впровадження електронних сервісів публічної звітності для реалізації можливості громадського та пацієнтського контролю за доступністю та якістю надання медичних послуг» програми «Модернізація системи охорони здоров'я» - «Оцінка стану міжетнічних відносин у регіонах компактного проживання етноспільнот України» програми «Розвиток систем культури та спорту» - «Здійснення національного репрезентативного соціологічного дослідження щодо соціального становища молодих жінок та чоловіків та рівня їх участі у суспільному житті» програми «Розвиток систем культури та спорту» - «Всеукраїнське дослідження потреб ветеранів» програми «Забезпечення ефективної соціальної політики»
Проактивні заходи задоволення потреб вразливого населення	<ul style="list-style-type: none"> - «Модернізація та створення мережі інфраструктурних об'єктів для надання послуг дітям із врахуванням найкращих інтересів дитини» програми «Забезпечення ефективної соціальної політики» - «Підтримка збереження робочих місць та працевлаштування безробітних, насамперед ВПО» програми «Поліпшення бізнес-середовища» - «Впровадження пілотного проекту щодо професійної та соціальної адаптації ветеранів та осіб, що постраждали від збройної агресії РФ, зокрема в центрах освіти дорослих» програми «Розвиток системи освіти» - «Впровадження Національного проекту залучення молоді до відновлення України» програми «Розвиток систем культури та спорту»
Соціальні заходи розвитку інфраструктури для зниження вразливості населення	<ul style="list-style-type: none"> - «Проект «Забезпечення (молодих сімей, сімей з дітьми) житлом» програми «Забезпечення ефективної соціальної політики» - «Викуп наявних житлових квартир для наповнення фондів соціального і тимчасового житла» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів»

	<ul style="list-style-type: none"> - «Спеціальна програма підтримки, що включає доступ до житла, фінансово компенсацію та соціальні послуги» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Відшкодування (компенсація) вартості оренди визначеним вразливим групам населення» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Компенсація з державного бюджету частини витрат ЗДО, які приймають на навчання дітей ВПО» програми «Розвиток системи освіти» - «Забезпечення моніторингу та координування роботи модульних містечок та адаптивних програм для ВПО у регіонах» програми «Розвиток систем культури та спорту»
Нові стандарти розбудови інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> - «Нове будівництво житлової інфраструктури відповідно до кращих практик міського планування» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Аналіз та розробка будівельних норм та нормативних документів» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Будівництво (відновлення зруйнованих) об'єктів, із забезпеченням енергоефективності та безбар'єрності» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Пілотне будівництво будівель із близьким до нульового рівнем енергоспоживання (NZEB), у тому числі шляхом відбудови зруйнованих будівель відповідно до вимог NZEB» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Загальнонаціональна інформаційно-просвітницька кампанія для підвищення обізнаності громадян щодо сталого енергетичного розвитку громад і регіонів» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Проект «Безпечна громада» - розвиток інфраструктури безпеки у територіальних громадах» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів»
Загальне повоєнне відновлення інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> - «Спільна Програма уряду України та Європейського інвестиційного банку «Програма відновлення України» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Програми відбудови зруйнованої інфраструктури» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Програма пріоритетного регіонального розвитку для територій звільнених з окупації та територій, де велись бойові дії» програми «Поліпшення бізнес-середовища» - «Ренатуралізація територій пошкоджених під час бойових дій та розширення екомережі» програми «Відбудова чистого та захищеного середовища» - «Проекти з відновлення зруйнованої або пошкодженої залізничної інфраструктури (реалізація 2022 рік)» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Реконструкція 5-7 пошкоджених в наслідок війни аеропортів» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Відновлення пошкоджених об'єктів надання публічних сервісів та послуг для забезпечення першочергових потреб (дошкільна та загальна освіта, медицина, соціальний захист, адміністративні послуги) із забезпеченням енергоефективності та безбар'єрності» програми «Відновлення та модернізація соціальної інфраструктури» - «Масштабна термомодернізація громадських будівель публічної власної» програми «Відновлення та модернізація соціальної інфраструктури» - «Новий освітній простір - відбудова навчальних корпусів ЗВО та ЗФПО» програми «Розвиток системи освіти»
Розвиток житлово-комунальної інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> - «Відновлення пошкоджених та зруйнованих об'єктів поводження з відходами, а також розбудова нових об'єктів для остаточного видалення неперероблених відходів, утворених внаслідок військових дій» програми «Відбудова чистого та захищеного середовища» - «Будівництво нових мереж водопостачання, водовідведення» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Будівництво об'єктів поводження з побутовими відходами» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Запровадження неприбуткового орендного житла» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Масштабна термомодернізація багатоквартирних, індивідуальних житлових будинків» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Програма підтримки розроблення регіональних і місцевих енергетичних планів для кожної територіальної громади» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Програма підтримки впровадження систем енергоменеджменту та енергомоніторингу в територіальних громадах (у тому числі в комунальних підприємствах)» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів»

	<ul style="list-style-type: none"> - «Навчальна програма для фахівців з енергетичного менеджменту в ОМС щодо розроблення і впровадження місцевих енергетичних планів» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Навчальна програма з підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації фахівців щодо проектування та будівництва будівель із близьким до нульового рівнем енергоспоживання (NZEB)» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів»
Розвиток інфраструктури транспорту	<ul style="list-style-type: none"> - «Безпечні автомобільні дороги» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Розробка та впровадження концепції «розвитку мережі розумних доріг», технологія яких передбачає інтелектуальне проектування дорожньої інфраструктури та управління дорожнім рухом» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Придбання спеціального транспорту для доступу до послуг, які забезпечують першочергові потреби громадян» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» - «Тестування та розвиток транспортної інфраструктури H2» програми «Енергетична незалежність та Зелений Курс» - «Облаштування пріоритетних пунктів пропуску через державний кордон України» програми «Поліпшення бізнес-середовища» - «Проект City Express (реалізація 2023-2025 рр.)» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Проект будівництва високошвидкісної залізниці (HSR) сполучення Київ-Варшава (реалізація 2026-2032 рр.)» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Реконструкція/будівництво доступних для всіх верств населення об'єктів авіаційної інфраструктури (реалізація 2023-2032 рр.)» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Проекти з модернізації інфраструктури, яка безпосередньо примикає до західних стиків з Європейськими країнами (реалізація 2022 рік)» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Впровадження контрактів на утримання доріг за кінцевими результатами (OPRC)» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Впровадження системи ціноутворення в будівництві, поточному ремонті та експлуатаційному утриманні об'єктів транспортної інфраструктури з урахуванням кращих європейських практик» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС» - «Проект «Elektrobus» (забезпечення маршрутів громадського транспорту в агломераціях і у регіональних полюсах зростання електричними автобусами)» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів»
Розвиток інфраструктури зв'язку	<ul style="list-style-type: none"> - «Обладнання для бездротової мережі нового покоління Wi-Fi 6» програми «Основи відновлення: Зміцнення інституційної спроможності». - «Забезпечення 100% населення доступом до інтернету зі швидкістю 1 Гбіт/сек.» програми «Основи відновлення: Цифрова держава» - «Розроблення та реалізація державної програми щодо будівництва споруд електронних комунікацій» програми «Основи відновлення: Цифрова держава» - «Цифрова доступність (безбар'єрність)» програми «Основи відновлення: Цифрова держава» - «Створення реєстру об'єктів критичної інформаційної інфраструктури (ОКІІ)» програми «Основи відновлення: Цифрова держава» - «Забезпечення використання інфраструктури національного оператора поштового зв'язку для організації доступу населення, яке проживає у сільській місцевості та віддалених населених пунктах, до фінансових послуг та електронного ринку товарів та послуг» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС»
Розвиток інфраструктури освіти	<ul style="list-style-type: none"> - «Створення систем е-садочок, е-школа» програми «Основи відновлення: Цифрова держава» - «Дошкільна освіта у альтернативній формі (home-based center)» програми «Розвиток системи освіти» - «Ефективна система дошкільля» програми «Розвиток системи освіти» - «Ефективна мережа закладів професійної освіти для повоєнних потреб особистості, суспільства, економіки» програми «Розвиток системи освіти» - «Спільно з партнерами створення/модернізація флагманських шкіл в регіонах (згідно з реформами освіти)» програми «Розвиток системи освіти»
Розвиток інфраструктури охорони здоров'я	<ul style="list-style-type: none"> - «Розробка основних вимог до технічної інфраструктури надавачів медичних послуг та інформатизації закладів охорони здоров'я» програми «Модернізація системи охорони здоров'я» - «Виробництво модульних лікарень європейського зразку. Локалізація в Україні та спільне виробництво у партнерстві з міжнародними виробниками модульних лікарень»

	<p>європейського зразку для якнайшвидшого відновлення медичного обслуговування населення» програми «Модернізація системи охорони здоров'я»</p> <p>- «Трансформація мережі госпіталів ветеранів війни у сучасні реабілітаційні центри з метою забезпечення належного рівня та обсягу реабілітаційної допомоги в рамках маршруту ветерана в трирівневій системі реабілітації» програми «Забезпечення ефективної соціальної політики»</p>
Розвиток інфраструктури спорту	<p>- «Відновлення та розвиток інфраструктури фізичної культури для популяризації національної ідентичності та культурного різноманіття» програми «Розвиток систем культури та спорту»</p> <p>- «Відкриття флагманських спортивних об'єктів ТОП-класу, що забезпечать можливість України проводити змагання світового та регіонального рівнів»</p> <p>- «Активізація діяльності української молоді діаспори для наближення перемоги та відновлення країни» програми «Розвиток систем культури та спорту»</p>
Розвиток інфраструктури рекреації	<p>- «Програма оздоровлення та реабілітації осіб, які постраждали від воєнних дій в Україні» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС»</p> <p>- «Соціальний проект «Активні парки – локації здорової України» програми «Розвиток систем культури та спорту»</p>
Розвиток інфраструктури культури	<p>- «Розбудова мережі Центрів культурних послуг» програми «Розвиток систем культури та спорту»</p>
Просторове планування і містобудування	<p>- «Розробка Стратегії сталого просторового розвитку України» програми «Відбудова чистого та захищеного середовища»</p> <p>- «Комплексне планування просторового розвитку та використання земель на території громад» програми «Розвиток секторів економіки з доданою вартістю»</p> <p>- «Програма регіонального розвитку «Нове українське село» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів»</p> <p>- «Підтримка розроблення комплексних планів просторового розвитку територій громад за єдиною методикою та уніфікованими базами геоданих» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів»</p> <p>- «С/Г: Картографування території України та впровадження Національної інфраструктури геопросторових даних» програми «Розвиток секторів економіки з доданою вартістю»</p> <p>- «Створення інформаційно-аналітичної системи збору, обробки і аналізу інформації від підприємств сфери ЖКГ і інших відповідальних осіб про стан систем життєзабезпечення населених пунктів» програми «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів»</p> <p>- «Планування та подальше відновлення інфраструктури громад, адаптоване до наслідків зміни клімату, що були визначені оцінкою вразливості до зміни клімату» програми «Відбудова чистого та захищеного середовища»</p> <p>- «Розробка рамкового документу щодо відбудови та трансформації міст у Розумні міста» програми «Основи відновлення: Цифрова держава»</p> <p>- «Удосконалення законодавства з метою спрощення механізмів оренди, концесії, приватизації» програми «Розширення та інтеграція логістики з ЄС»</p> <p>- «WAW-nature: національні парки для людей» програми «Відбудова чистого та захищеного середовища»</p>
Цифровізація даних щодо реалізації проєктів і використання коштів	<p>- «Комплексна система моніторингу післявоєнного відновлення на основі відкритих даних» програми «Основи відновлення: Цифрова держава»</p> <p>- «Проведення конкурсу грантів для підтримки екосистеми відкритих даних та реалізації нових проєктів, в тому числі, які направлені на вирішення гуманітарних та військових питань (OD ecosystem resilience support)» програми «Основи відновлення: Цифрова держава»</p>
Цифровізація соціальних послуг	<p>- «ЄІССС, Універсальна соціальна послуга» програми «Основи відновлення: Цифрова держава»</p> <p>- «Запровадження у експлуатацію ЄІССС (єдиної інформаційної системи соціальної сфери)» програми «Забезпечення ефективної соціальної політики»</p>

Джерело⁹⁹

⁹⁹ План Відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>

Науково-аналітична доповідь

Біль М. М.

Васильців Т. Г. (наук. ред.)

**Проблеми та пріоритети проактивної політики розвитку
соціальної інфраструктури України:
фокус Карпатського регіону**

Комп'ютерний макет
Біль М.М.

Оригінал-макету виготовлено в ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»
79026, Львів, вул. Козельницька, 4.

Ум.-друк. арк. 5,1.